

Milko Brković

Srednjovjekovne isprave bosansko–humskih vladara Splitu

UDK: 94 (497.5 Split) (093.2) “13/14”
930.22 (497.5 Split) (093.2) “13/14”
929.731 (497.6) „13/14“

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1. 4. 2009.

Prihvaćeno: 3. 7. 2009.

Milko Brković

Zavod za povijesne znanosti HAZU Zadar

HR, 23 000 Zadar

Obala kneza Trpimira 8

hazu-zavod-zadar@zd.htnet.hr

| 371

Riječ je o deset sačuvanih isprava u užem smislu riječi, pisanih latinskim jezikom, koje se odnose na grad Split, splitski teritorij, splitske građane i splitskog nadbiskupa. Kronološkim redoslijedom to su sljedeće isprave: I. Isprava u obliku povelje kralja Tvrtka I. iz godine 1390. (2. lipnja) kojom ispravlja granice Splitske općine, naročito prema Omišu i Klisu; II. Isprava u obliku povelje poslanikā kralja Tvrtka I. kojom određuju granice Splitske općine godine 1390. (1. kolovoza); III. Isprava u obliku povelje kralja Tvrtka I. izdana splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu iz godine 1390. (30. kolovoza) kojom potvrđuje ranije povlastice Splitskoga kaptola i prima Splitsku nadbiskupiju pod okrilje bosanskoga kraljevskog dvora; IV. Isprava u obliku pisma bosanskog vojvode i hrvatskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića iz godine 1391. (16. travnja) upućenog Splitskom kaptolu, da pošalje nekog od svojih kanonika radi pomirenja krvi između kliških plemića Matije Rogarića i Stipka Marića; V. Isprava u obliku povelje bosanskog vojvode i hrvatskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića iz godine 1391. (8. studenog) kojom uzima pod svoju zaštitu osoblje i posjede Splitske crkve; VI. Isprava u obliku povelje bosanskog vojvode i hrvatskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića iz godine 1392. (10. listopada) kojom dopušta splitskom nadbiskupu Andriji Gvali gradnju tvrđave u Lučcu; VII. Isprava u obliku povelje kralja Ostoje iz godine 1402. (15. prosinca) kojom Splićanima daje razne povlastice; VIII. Isprava u obliku pisma kneza Donjih Krajeva, bosanskog velikog vojvode, splitskog hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića iz godine 1408. (27. prosinca) kojom nalaže Splitskom kaptolu da odredi kanonika u čijoj će nazočnosti biti iznova utvrđene granice nekih posjeda u Poljičkom primorju; IX. Isprava u obliku pisma hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića iz godine 1411. (27. travnja.) splitskom knezu, sucima i Vijeću u kojem traži da oni opozovu i oduzmu kuću i posjede koje su dali kralju Ostoji; X. Isprava u obliku povelje kneza Donjih Krajeva, velikog bosanskog vojvode, splitskog hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića iz godine 1411. (17. lipnja) kojom vraća imovinu splitskom plemiću Antoniju, sinu pokojnog Berina, oduzetu mu nakon pobune splitskih pučana na samom početku XV. stoljeća. Navedene isprave obrađujem s diplomatsko–povjesničarskog stajališta, donosim njihove tekstove prema izvornicima i prijevod na hrvatski jezik.

Ključne riječi: Bosansko–humski vladari, isprave, Split, diplomatika, povijest

1. *Regeste, tekstovi i prijevodi donesenih isprava*

I.

1390., LIPNJA 2., SUTJESKA.

Isprava kralja Tvrtka I. Splitu, kojom ispravlja granice Splitske općine naročito prema Klisu i Omišu.¹

Nos Stephanus Tuerco dei gratia Rascie, Bosne, maritimeque etc. rex omnibus christi fidelibus tam presentibus quam futuris presentium notitiam habituris salutem in domino salvatore. Maiestas regia erga suos fideles exhibere se decet gratiosam, ut largifluis meritis aliis eiusdem cultoribus cedat in exemplum, fructu inde collecto nitatur hilariter homines firmis perseverare indissolubili nexu charitatis, totque viribus ardescere, precipue suos fideles erigere, ut honeste vivere ac pacifice valeant, scrupula et discordias a regnicolis qualitercumque ipsos dissociantes penitus abolere, nempe nihil charius, nihil dulcius, nihil honestius, quam regnum invicem regni pacificum intueri. Hinc est, quod nobiles et circumspecti viri ser Petrus Gori, Dionysius Helie, Nicola Sriche et Micha Madii, nuncii et ambassiatores fidelissimi nostre aule Spalatensis maiestati nostre humiliter pro parte ipsorum communitatis exposuerunt, quod a multis annis citra inimicitie capitales sanguinisque effusiones et multa homicidia fuerunt inter ipsos nostros Spalatenses et Cliscienses occasione ipsorum castrum nostri confinium et metarum, supplicantes nostre maiestati, ut dignaremur de gratia speciali providere ita et taliter, ut inimicitia inter ipsos castellanos nostros Clisie et dictos nostros fideles Spalatenses sedetur et cessetur, pacificeque invicem vivant; similiter postulaverunt a nostra maiestate, inter nostrum castrum Almissii et ipsos Spalatenses metam et confinium modo ut supra terminare. Nos vero cupientes scandala huiusmodi inimicitiasque inter ipsos nostros fideles ad perpetuam pacem abolere et sedare, volentes fideles nostros Spalatenses nostris gratiis frui abunde, premeditantes, fore ipsorum iustas petitiones gratiose admisimus hoc modo, videlicet, quod incipientes a monte Masaron versus orientem recto tramite sicut labitur flumen Salona versus occidentem dividat et sit meta atque confinium inter nostrum castrum Cliscie et ipsos

Spalatenses, ita quod a dicto flumine versus Spaletum sit Spalatensium cum omnibus molendis eorum Spalatensium consuetis. Ab alia vero parte sit confinium et meta muri antiqui Salone recto tramite versus montem s. Michaelis usque ad columnam versus Tragurium, que est meta inter Spalatenses et Tragurienses. Ex parte vero Almissii sit meta et confinium flumen Cetine recto tramite sicut labitur versus mare usque ad verticem montis, qui dicitur Primorie versus Spaletum inter nostros Spalatenses et castrum nostrum Delmissii (? Almissii) cum omnibus et singulis inter ipsos confines interclusis villis, terris, aquis, pratis, nemoribus, pascuis, et cum omnibus et singulis, que dicti confines habent infra se cum omnibus ipsorum iuribus et actionibus damus, concedimus et confirmamus dictis nostris Spalatensibus absque alicuius contradictione vel impedimento de nostra gratia speciali, dummodo nobis perseverent in fidelitate nostre maiestati; premissa itaque deinceps in antea dicti nostri fideles Spalatenses possint et valeant ipsi et sui heredes et successores ex nunc in antea in perpetuum gaudere, possidere, usufructuare, alienare inter se ipsi cives nostri et omnimodam ipsorum facere voluntatem tanquam de rebus suis propriis, et hoc pro multis gratis beneficiis nobis et nostris antecessoribus per ipsos Spalatenses collatis; volentes insuper, quod privilegia a nostra maiestate impetrata per Cliscienses et Pollizanos tacita veritate et suggesta falsitate, que posset perturbare dicta confinia quomodolibet volumus omnimoda ea cavere firmitate; et ea executionem omnium predictorum committimus magnifico et potestati viro domino Triphoni nostre aule prothovestiaro nec non providis et discretis viris Michaeli de Ragusio electo episcopo Tniniensi, comiti Stanoi Jelascich et Vlodoi logofeto, nostris fidelibus et dilectis et nunciis in hac parte specialibus per dictos Spalatenses nostra auctoritate mediante ponere et inducere in tenutam et corpoream possessionem predictorum confinium et possessionum cum omnibus solemnitatibus ad hoc debitis et opportunis. Datum in nostra aule residentie Sutescha per manus predicti discreti viri domini Michaelis de Ragusio electi episcopi Tniniensis et in hac parte cancellarii nostri sub nostro sigillo pendenti, presentibus magnificis et circumspectis viris dominis comite Dabissa, comite Stipoye Hervatinich, comite Paulo Radonovich, Triphoni predicto aule nostre prothovestiaro, Wlatcho vaivoda de Usora, comite Priboj Mestrovich, supano Biliaco Sancovich et Sladichio nostro pincerna, nostris fidelibus et dilectis, sub anno domini 1390. in dictione XIII, die secundo mensis iunii.

1 Ispravu su objavili: Ljubić 1874, str. 280–282, prema nekom starom kodeksu koji ne navodi. Prema Ljubiću povelju objavljuje i S. Novaković (Novaković 1912, str. 96–97), ali ispušta inskripciju, salutaciju, arengu, dio dispozicije te dataciju s koroboracijom i svjedocima.

PRIJEVOD

Mi Stjepan Tvrtko, milošću Božjom kralj Raške, Bosne i Primorja i veće, svima koji vjeruju u Krista, kako sadašnjim tako i budućim na koje će se odnositi ova isprava, pozdrav u Gospodinu Spasitelju. Dolikuje ljubazno iskazivanje kraljevskog dostojanstva prema svojim vjernima, da s obzirom na vjernost prema obilnim zaslugama daje za primjer i ostalim njegovim žiteljima i otud neka se radosno oslanja na sakupljene prinose i da ljudi ječe ustraju u nerazrješivom spoju ljubavi, i da toliko izgaraju u kreposti, da prije svega uzdižu svoje vjerne da časno žive, da budu snažni u miru i neka oni sami budu odvojeni od sumnja, nesloga i od bilo kakvih kraljevskih stanovnika te da bi se kraljevstvo prema kralju odnosilo mirotvorno. To jest da su nazočni plemići i ugledni splitski građani gospodin Petar Gori, Dionizije Helije, Nikola Srića i Miha Madijev, vjerni glasnici i poslanici, u ime svoje općine našem dvoru (auli) ponizno predočili, da su od davnine s ove strane postojala neprijateljstva gubljenja glava i prolijevanja krvi i da mnoga ubojstva bijahu između istih naših Splićana i Klišana, među tim našim utverdama, naših susjednih posjeda i granica, klečeći su molili naše dostojanstvo da se posebnom milošću udostojimo pobrinuti se tako i na takav način, da se neprijateljstva između tih naših kaštelana Klisa i rečenih naših vjernih Splićana umire i prestanu, i da na obje strane zaživi mir; isto su tako tražili od našeg dostojanstva da kao i gore na isti način odredimo granicu i susjedstvo između našeg grada Omiša i Splićana. Stoga mi, želeći da se ovakvi sukobi i neprijateljstva između tih naših (vjernih) podanika trajnim mirom istrijebe i zaustave, hoćemo da ubuduće vjerni naši Splićani u izobilju uživaju, blagonaklono dopuštamo da njihove pravedne molbe budu ovako (ispunjene), naime, da započinjući (granica) od brda Mosora prema istoku pravo stazom (putem) kako teče rijeka Salone (Jadro) pravcem dijeli zapad i neka bude granica i posjed između našeg grada Klisa i ovih Splićana, tako što je od rečene rijeka pravcem Splita neka bude Splićana (splitsko) sa svim njihovim splitskim uobičajenim mlinovima. S druge strane neka bude posjed i granica od zidina stare Salone pravo putem prema brdu Sv. Mihovila sve do stupa prema Trogiru, koji je granica između Splićana i Trogirana. Od strane Omiša granica i razgraničenje neka bude rijeka Cetina pravcem kako teče prema moru sve do glavice brda, koje se naziva Primorje, prema Splitu između naših Splićana i našeg grada Omiša sa svim i pojedinačnim unutar toga razgraničenja

uključivo sela, zemlje, vode, livade, šume, pašnjake, i sa svime i pojedinačnim, koje pripada rečenom razgraničenju sa svim njihovim pravima i pripadnostima dajemo, podjeljujemo i potvrđujemo rečenim našim Splićanima i da ne bi bilo kakvih protivljenja i zapreka u svezi naše posebne milosti, sve dok ustrajemo u vjernosti našeg dostojanstva; i tako uzastopce spomenuto za prije spomenute rečene naše vjerne Splićane da im ubuduće može služiti i vrijediti za njih i njihove prethodnike i nasljednike od sada do kraja, da mogu posjedovati, uživati, međusobno otuđiti od sebe ovi naši građani i na svaki način činiti po svojoj volji tako kao sa svojim vlastitim stvarima, za koja su darivanja Splićani plaćali porez nama i našim prethodnicima; hoćemo, međutim, da povlastice Klišanima i Poljičanima date našom milošću budu istinite i netaknute, da u rečenim područjima budu neometane od bilo koga i da se na svaki način poštuje potvrđeno; a za jamstvo svega rečenog potvrđuju poštovani i moćni muž gospodin Tripun, protovestijar našeg kraljevskog dvora kao i brižni i službenici Mihovil iz Dubrovnika, naslovni biskup Knina, knez Stanoje Jelačić i logofet Vladoje, naši vjerni i slavni i posebni poslanici za te krajeve za rečene Splićane našom autoritetom staviti ih i uvesti u držanja i tjelesno posjedovanje rečenih područja i posjede sa svim pravima na dobitke i uživanja. Dano u našem stolnom dvoru Sutjesci rukom rečenog javnog službenika gospodina Mihovila iz Dubrovnika, kninskog naslovnog biskupa, i za te kraljeve našeg kancelara, s našim dvostrukim visećim pečatom, u nazočnosti poštovanih i nazočnih muževa gospodina kneza Dabiše, kneza Stipoje Hrvatinića, kneza Pavla Radinovića, Tripuna rečenog našeg dvora protovestijara, vojvode Vlatka iz Usore, kneza Priboja Meštovića, župana Biljaka Sankovića i našeg vinotoče Sladića, naših vjernih i slavni, godine Gospodnje 1390., indikcije XIII., dana drugog mjeseca lipnja.²

II.

1390., KOLOVOZA 1., SUTJESKA (?).

Isprava poslanikā kralja Tvrtka I. kojom se određuju granice Splitske općine.³

In Christi nomine amen. Anno domini 1390, indictione XIII, die primo mensis augusti. Nos Triphon Buche de Catharo aule regie miles et prothovestiarus,

² Ispravu preveo M. Brković, Zadar 2008.

³ Ljubić 1874, str. 183–284.

Michael de Ragusio electus episcopus Tniniensis, et Vladoie de Rascia dicte aule logophet, executores et commissarii et in hac parte nuncii speciales Sermi. et Exmi. principis et domini nostri Stephani Tuerchonis dei gratia Rassie, Bosne, Dalmatie, Croatiae, Maritimeque etc. regis incltyi ad infrascripta specialiter deputati, de quibus patet publicis solemnibusque apicibus dicte regie maiestatis eius maiori duplici et autentico sigillo inpendenti sigilatis, datis in Sutesta(! Sutescha) in aula regie residentie sub anno domini 1390, ind. XIII, die secunda mensis iunii significamus tenore presentium quibus expedit universis, quod nos cupientes mandata dicti domini nostri regis exequi cum omni humilitate et reverentia, ut tenemur tanquam obedientie filii, accedentes nuper mense iulii proxime preteriti una cum comite Stanoie Jelascich, nostro collega infrascripta, nunc tamen ab hac civitate absente pro servitiis regiis, personaliter ad facies terrarum, villarum, possessionum, locorum, metarum et confinium infrascriptorum, et ipsis diligenter perambulatis, vissisque oculata fide pariter et inspectis, posuimus viros nobiles Petrum Gori, Dionisium Helie, Nicolorum Sriche, et Micham Madii cives Spalatenses vice et nomine totius communitatis et hominum civitatis predictae in tenutam et corporalem possessionem eorum et cuiuslibet ipsorum debito et consueto more patrie in talibus observato, videlicet incipiendo a monte Massaron versus orientem recto tramite sicut labitur flumen Salone versus occidentem, ut dividat et sit meta atque confinium inter castrum regium Clissie et ipsos Spalatenses, ita quod a dicto flumine versus Spaletum sit Spalatensium cum omnibus molendinis dictorum Spalatensium consuetis. Ab alia vero parte a muris antiquis Salone recto tramine versus montem s. Michaelis; que ob maiorem clarioremque evidentiam infrascriptis signis duximus consignanda, videlicet a quadam puncta secus mare, que vocatur Glaviza, ubi solent aplicare barce pro exportandis lapidibus de Salona, in cuius puncte medio mandavimus erigi in nostri presentia unam columnam, et in eius superficie sculpi fecimus litteras S. P. ad nomen civitatis Spaleti denotandum versus montem S. Michaelis ad quandam rupem, in qua ex meridiana parte sculpte eiusdem sunt littere prenotate, scilicet S. P. versus quoddam saxum, quod respicit versus montem s. Michaelis, in quo etiam saxo signari fecimus et cavari similiter litteras antedictas S. P., et inde versus ecclesiam s. Michaelis de monte usque ad columnam, que est meta inter Spalatenses et Tragurienses, ex parte vero Almissii a flumine Cetine recto tramite sicut labitur versus mare usque ad verticem montis, qui dicitur Primorie

versus Spalatum. Ex alia vero parte usque ad littora maris cum omnibus et singulis intra ipsos confines inclusis villis, terris, aquis, pratis, nemoribus, pascuis, et cum omnibus et singulis, que dicti confines habent infra vel intra se cum omnibus ipsorum iuribus et actionibus inclusive, mandates verbo regio et auctoritate nostra premissa omnibus de Clissa et Policio et de Almissio, et insuper omnibus et singulis comitanis civitatis Spaleti, et tenore presentium edicimus et mandamus, ut dictos Spalatenses in dictis confiniis et intra eos contentis, ut predictum est, nullatenus audeant in aliquo perturbare vel eis inferre aliquam molestiam, iniuriam vel offensam, tanquam in locis et terris propriis civitatis et civium predictorum. Acta fuerunt predicta in presentia et testimonio virorum nobilium Georgio Radinoievich (Radioievich), Vulezio Nenadich, Vgrino Razich, Bodatio Pribislavich, Georgio Draxoievich de Poliza, Barco vocato Castagna, et aliis quampluribus, nec non discretis et honestis viris presbyteris Nicolao Poverseni, Joanne Zuitzi et Joanne Georgii, canonicis Spalatensis. S.

PRIJEVOD

U ime Kristovo, amen! Godine Gospodnje 1390. indikcije XIII. dana prvoga, mjeseca kolovoza. Mi Tripun Buća iz Kotora, kraljev pratitelj i protovestijar, i Mihovil Dubrovčanin naslovni biskup kninski i Vladoje iz Raške, glavni savjetnici rečenog (kraljevskog) dvora egzekutori i komisari, a u ovoj ulozi smo osobiti izaslanici presvijetlog i preuzvišenog princepsa i gospodina našega Stjepana Tvrtka Božjom milošću slavnog kralja Raške, Bosne, Dalmacije, Hrvatske, Primorja i veće i od njega osobno poslani zbog (sadržaja) niže navedene isprave na čijim se isturenim i svečanim vrhovima vide znaci rečenog kraljevskog veličanstva, a koja je potvrđena njegovim većim dvostrukim i autentičnim visećim pečatom. Isprava je izdana u Sutjesci u palači kraljeve rezidencije godine Gospodnje 1390. indikcije XIII., dana drugog, mjeseca lipnja.

Naređujemo snagom ove isprave svima kojih se tiče: – da mi želimo izvršiti zapovijedi rečenog gospodina našega kralja sa svom poniznošću i poštovanjem ponašajući se kao poslušni sinovi, pošto smo se primili netom minulog mjeseca srpnja zajedno s knezom Stanojem Jelačićem, našim dole potpisanim kolegom, a koji je sad opet iz ovog grada odsutan radi kraljevskih poslova. Pošto smo mi osobno sami marljivo obišli i jednako vlastitim očima razgledali i točno istražili oblike zemalja, kuća, posjeda, prostora, biljege i niže navedene granice, tada smo postavili plemiće

Petra Gorija, Dionizija Helija, Nikolu Sriću i Mihiu Madijeva, splitske građane, da naizmjenice i u ime čitave komune i pučanstva spomenutog grada tako ih u ovome podržavaju s obzirom na porez i domovinski običajni zakon prema imutku i njihovom tjelesnom posjedovanju. Zna se, naime, (da granica) počinje od planine Mosora prema istoku pravo putem kako teče rijeka Salone (Jadro) prema zapadu neka dijeli i to neka bude biljeg kao i granica između kraljevskog grada Klisa i samih Splitskana. Tako, što se nalazi od spomenute rijeke prema Splitu neka bude Splitskana sa svim uobičajenim mlinovima spomenutih Splitskana. S druge strane, od zidina drevne Salone pravo putem prema brdu Sv. Mihovila, a za ove granice smo naredili da zbog veće jasnoće i očiglednosti (preglednosti) bude označena niže opisanim znakovima; naime od jedne kote nedaleko od mora koja se zove Glavica, a gdje običavaju pristajati brodovi za izvoz kamena iz Salone, naredili smo da se u sredinu te kote u našoj nazočnosti postavi stupić na čijoj gornjoj strani su uklesana slova S.P. za označavanje imena grada Splita (Spalati Possesio). Odatle prema brdu Sv. Mihovila ka jednoj hridi na kojoj su s njene južne strane uklesana spomenuta slova S.P., zatim prema jednoj stijeni koja gleda prema brdu Sv. Mihovila, također zapovjedili samo da i na toj stijeni budu postavljeni slični znakovi, naime, udubljena gore spomenuta slova S.P., a odatle prema crkvi Sv. Mihovila, a s brda sve do stupića koji označava granicu između Splitskana i Trogirana. Granica od strane Omiša prema Splitu ide od rijeke Cetine pravo putem kako se ona obara moru pa sve do vrha planine koja se zove Primorje, a s druge pak strane sve do morske obale. Unutar tih granica sa svim zajedničkim i pojedinačnim uključivši kuće, zemlje, vode, livade, gajeve, pašnjake i sa svim zajedničkim i individualnim što navedene granice imaju pod ili unutar sebe sa svim njihovim pravima i poslovima uključivo, naređujući snagom kraljeve riječi i našim autoritetom dopuštenje svima iz Klisa, Poljica i iz Omiša te povrh svima kao i pojedincima koji žive na granici grada Splita. Snagom nazočne isprave određujemo i naređujemo da rečene Splitskane u navedenim granicama i sadržajima unutar njih, kako je rečeno, nitko neka se ne usudi ni u čemu uznemirivati ili im nanositi bilo kakvu nepriliku, nepravdu i uvredu kao na vlastitim mjestima i zemljama spomenutog grada i građana. Gore navedeno je učinjeno u nazočnosti i sa svjedočenjima plemića Grgura Radivojevića, Vulecija Nenadića, Ugrina Racića, Bodacija Pribislavića, Grgura Dražojevića iz Poljica, Barka zvanog Kastanja i mnogih drugih, kao i pov-

jerenih i časnih svećenika Nikole Poversanija, Ivana Cvitca i Ivana Georgija, splitskog kanonika. S.⁴

III.

1390., KOLOVOZA 30., SUTJESKA.

Isprava kralja Tvrtka I. splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu, kojom potvrđuje ranije povlastice Splitskoga kaptola i prima Splitsku nadbiskupiju pod okrilje bosanskog kraljevskog dvora.⁵

Stephanus Tuertcho, dei gratia Rascie, Bossne Maritimeque etc. rex, omnibus et singulis Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris presentium notitiam habituris, salutem in eo, in quo in terris regnantium solia principum et regum sunt erecta. Si regia excellentia sublimatur eique laus et honor accrescunt et ipsius nomen extollitur et status suscipit felicia incrementa cum magnanimitatis dona, gratitudinis vicissitudine, que illius pars maxima est dispensat et subditis praemia iuxta merita pari sorte largitur, quanto magis si ecclesias fidei catholice ecclesiasticasque personas, precipue sibi subiectas, et ob eius reverentiam, per quam reges regunt et principes dominantur, praesertim in iustis petitionibus exhibet gratiosam, favorabilem, et benignam. Attento igitur hoc et quo per eum regnamus, qui fidei catholice, eius plantulam me recolo fundator et caput et rector ecclesiasticarumque personarum pastor ac earum et nostrum omnium dominus est et custos. Quiaque reuerendus in Christo pater d(ominus) Andreas de Gualdo, legum doctor, eadem dei gratiam archiepiscopus civitatis nostre Spaleti, fidelis consiliarius et capellanus noster spiritualis, ad nostram accedens presentiam nobis humiliter et devote supplicavit, ut ipsum et ecclesiam suam predictam in ipsorum iuribus, iurisdictionibus, possessionibus, decimis, redditibus et consuetudinibus, quibus predecessores sui tempore d(omini) regis Ludovici usi fuerunt, confirmare, manutenerere, protegere, defendere et tueri gratiose studeremus. Nos igitur attendentes fidem, legalitem ipsius ac morum honestatem et inclinati ipsius humilimi, devotis et iustus supplicationibus, et nunc de certa nostra scientia et mera libertate eundem et dictam suam ecclesiam eiusque successores, homines, villanos, nec non pos-

4 Ispravu je preveo prof. dr. sc. Pavao Knezović.

5 Nadbiskupski arhiv u Splitu, S. 20, *Donationales principum Ecclesiae Spalatensi*, fol. 32v–34v, prijepis. Ispravu su objavili: Farlati 1751, str. 334; Kukuljević–Sakcinski 1861, str. 498–499, prema Farlatiju Fejér 1834, str. 645; Smičiklas 1981, str. 312–313.

sessiones, terras, tenutas, molendinos, teritoria, iura et bona ipsorum presentia et futura et quocumque iusti modo habita et habenda, cum universis possessionibus, terris, tenutis, iuris, iurisdictionibus, metis, confinibus, villis, hominibus et habitatoribus suis gratuite sub protectione et tutela nostra specialibus, tenore recipimus et confirmamus harum. Quarum vigore committimus et mandamus magnifico viro fideli nostro et dilecto Palo Clessich, vaivode regni nostri Croatiae, et aliis nostris officialibus presentibus et futuris in regnis nostris Dalmatie et Croatiae constitutis vel in futurum constituendis quibuscumque nominibus seu titulis nuncupantur, quatenus ex nunc in antea vice et nomine nostris et etiam in persona nostri ipsum d(ominum) archiepiscopum et suam Spalatensem ecclesiam necnon successores suos, qui nobis et nostris heredibus fideliter adhererint ac etiam homines et villanos, possesines, terras, tenutas et bona predicta in ipsorum iuribus, iurisdictionibus, metis et confinibus et pertinentiis ipsorum prefatorum protegant, preseverent et defendat ac protegere, preservare, defendere debeant et tueri ab omnibus, eos, eas vel ea impedire, opprimere, perturbare, damnificare aut ledere volentibus quovis modo. Si quis autem contra predicta per nostram maiestatem prescripta attemptare presumpserit, indignationem nostre maiestatis incurrat. Harum nostrarum sub testimonio litterarum, quas ei in certitudinem premissorum sub sigilo nostro concessimus sub appenso, donec tamen in debita fidelitate obedientia et subiectione nobis et nostris prefatis heredibus persisterint seu persistent valituras, salvis tamen semper certis iuribus aliens. Dat(um) in aula nostra regali Sotesca per manus fidelibus nostri et dilecti Thome de Lusach, prefate aule nostre vicecancellarii sub anno domini MCCCLXXXX, XXX die mensis augusti, XIII indictione.

PRIJEVOD

Stjepan Tvrtko, milošću Božjom, kralj Raške, Bosne, Primorja i ostalog. Svima i svakome koji u Krista vjeruju, kako sadašnjim tako i budućim koji će vidjeti ovu ispravu, pozdrav u onome kojemu su podvrgnuta zemaljska prijestolja, vladari i kraljevstva. Ako se povisuju kraljeva uzvišenost, te joj hvala i čast raste i njeno se ime uzdiže i država sretno širi, kada ona dijeli darove veledostojnosti naizmjenične zahvalnosti i podanicima daje nagradu za njihove zasluge jednakom mjerom, koliko se onda više ona (kraljeva uzvišenost) diže, kad se ona iz obzira na onoga, po kome kraljevi kraljuju i vladari gospodare, iskazuje osobito u

pravednim zahtjevima milosti, skromnosti i dobrotivosti prema Crkvama (biskupijama) katoličke vjere i osobito prema sebi podložnim crkvenim osobama. Uzevši dakle sve ovo u obzir i budući da kroz onoga kraljujemo, koji je osnivač Katoličke crkve, čijom se biljkom smatram i ja i to mi je čast biti, a taj osnivač je glava i vladatelj i pastir svih crkvenih osoba, te njihov i sviju nas Gospodin i čuvar. Stoga, pošto je časn u Gospodinu Kristu otac gospodin Andrija Gvaldo, doktor prava, milošću Božjom nadbiskup našega grada Splita, vjerni savjetnik i naš duhovni kapelan, došao do nas, moleći nas pokorno i pobožno, da navedenu njegovu Crkvu i njezina prava, jurisdikcije, imanja, desetine, dohotke i običaje, kakve je imala za vrijeme gospodina kralja Ludovika, potvrdimo, održavamo, štitimo, branimo i da ih nastojimo očuvati. Stoga mi, imajući u obziru vjernost njegovu i uslišivši njegove pokorne i pravedne molbe koje su nam znane, za slobodu njegove Crkve i njegovih nasljednika, ljude, sela, kao i posjede, zemlje, posjedovanja, mlinove, predjele, prava i dobra kakva je imao i kakva hoće imati, sada i u buduće primamo njegovu Crkvu sa svim posjedima, zemljama, postojećim pravima, jurisdikcijama, međama, granicama, selima, ljudima i žiteljima, u našu osobitu zaštitu, te joj (njegovoj Crkvi) sve potvrđujemo ovom našom ispravom. Na temelju toga nalažemo našem vjernom, slavnom i velemožnom gospodinu Pavlu Klešiću, vojvodi naše kraljevine Hrvatske, i drugim našim službenicima, sadašnjim i budućim, u našim Kraljevstvima Dalmacije i Hrvatske, u kojima su postavljeni ili će u budućnosti biti postavljeni ili imenovani, da za nas i u naše ime gospodina nadbiskupa i njegovu Splitsku crkvu (nadbiskupiju) kao i njegove nasljednike, koji će pristajati uz nas i naše nasljednike, štite i brane ljude, sela, posjede, zemlje, rečena imanja i dobra u istim pravima, jurisdikcijama, međama, granicama i predjelima i da ne daju nikome da je vrijeđa, ljuti i štetu nanosi. Ako tko učini protivno ovomu što je naše (kraljevsko) dostojanstvo propisalo smatrat će ga se nedostojnima našeg (kraljevskog) dostojanstva. Za svjedočanstvo ove isprave i istinitost rečenog u njoj, pečatimo ovu ispravu našim visećim pečatom, naređujući da se obećano mora poštivati od nas i naših nasljednika i da se ne smije dana isprava povrijediti. Dano u našem kraljevskom dvoru Sutjesci rukom vicekancelara Tome Lužca, vicekancelara našeg dvora, godine Gospodnje 1390., 30. dana mjeseca kolovoza, 13. indikcije.⁶

⁶ Ispravu preveo M. Brković, Zadar 2008.

IV.

1391., TRAVNJA 16., KLIS.

Isprava bosanskog vojvode i hrvatskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića Splitskom kaptolu da pošalje nekog od svojih kanonika radi pomirenja krvi između kliških plemića Matije Rogarića i Stipka Marića.⁷

Amici honorandi noueritis quod discordia et briga magna, videlicet mortis et sanguinis effusio, inter Matheum Rogarich et Stipco Marich fuit facta. Nunc uero ipse partes concordialiter uelleant ad pacem perpetuam peruenire, et ad futurum meliorem statum deducere. Igitur rogamus uos quatenus placeat uobis unum canonicum ex uobis fidedignum pro testimonio transmittere, quo presente, dicti Matheus et Stipco predictum factum mortem et effusionem sanguinis ad bonam pacem perducant. Et prout de premissis uobis ueritas extiterit, partibus predictis litteras uestras prout moris est dare uellitis. Datum in obsidione Clissie, XV mensis aprilis, Vulk condam Vulkci uoiuode, regnorum Dalmacie et Crouacie banus. (*a tergo*): Amicis suis karissimis capitulo ecclesie spatatensis.

PRIJEVOD

Na znanje poštovanim prijateljima o zadjevici i velikoj svađi koja se zbilja, to jest o umirenju ubojstva i krvi među Matijom Rogarićem i Stipkom Marićem. Te su stranke sada doista složne da se pomire i da ubuduće žive u miru. Stoga vas koliko molimo da odredite jednog vašeg kanonika s vjerodostojnom vjerom za svjedočenje uklanjanja gore rečenog čina smrti i krvi za postizanje dobrog mira među rečenim Matijom i Stipkom. Za prije navedeno po vašoj istaknutoj istrazi izdajte strankama vašu ispravu o umiru. Dano u utvrdi Klis, XVI. mjeseca travnja, Vuk pokojnog vojvode Vukca, Kraljevstva Dalmacije i Hrvatske ban. (*a tergo*): Svojim dragim prijateljima Kaptolu Splitske crkve.⁸

7 Kaptolski arhiv u Splitu, sv. 64, fol. 67. To je pismo sačuvano u Kaptolskoj ispravi o umiru krvi između Rogarića i Marića pod datumom 18. IV. 1391. po čemu smo odredili i godinu ove isprave. Original je bio “*in papiro sub eius uero signeto*”, kako se to navodi u Kaptolskoj ispravi. Budući to pismo nema godinu izdanja, L. Katić (Katić 1962, str. 299), pogrešno ga stavlja u 1389. godinu.

8 Preveo M. Brković, Zadar 2008.

V.

1391., STUDENOGA 8., SPLIT.

Isprava bosanskog vojvode i hrvatskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića, kojom uzima pod svoju zaštitu osoblje i posjede Splitske nadbiskupije.⁹

Valchus Valchii voyvoda, regnorum Dalmatie et Croatie banus universis et singulis presentes litteras inspecturis. In notitiam deducimus evidenter reverendissimum in Christo patrem dominum Andream et apostolice sedis gratia archiepiscopum Spalatensem eiusque ecclesiam Spalatensem nec non clerum universum cuiuscumque conditionis, gradus et preeminetie existebat, in nostram protectionem recepimus et suscepimus sub nostra tutela, eiusque capellanos et familiares, domesticos, iobagiones et villanos quascumque villas, possessiones, bona etiam iura universa dicti domini archiepiscopi et eius Spalatensis ecclesie in civitate et diecesi Spalatensi posita et ubilibet constituta et potissimum villam de Albona, villam Suzurac de Dilato, villam de Orasaz in Salona, villam de Strigina in Poliza, villam in Smino, villam de Stolaz in Cetina et earum omnes et singulos villanos et alia diversa et singula bona in terra firma et in insulis constituta ac terra Clissii et eius districtus, Policii, Almissii, Cetine et eius districtus Sminae, terras Cleuune Inferioris et Superioris presentes et futuras, mandantes sub nostro firmissimo recepto omnibus et singulis personis, cuiuscumque conditionis existant, in supranominatis locis et in nostro banatu commorantibus et existentibus, quatenus bona universa et singula superius expressa videlicet villas, terras, possessiones et iura ipsius domini archiepiscopi et eius ecclesie Spalatensis, si quia fuerint in parte vel in toto occupata vel invasa, debeant et teneatur cum effectu sine aliqua mora dimittere et relaxare eidem domino archiepiscopo et eius ecclesie Spalatensi sicut et quando fueritis vobis vel aliquis vestrumper ipsum dominum archiepiscopum vel quemcumque nomine suo et eius ecclesie requisiti vel ammoniti. Insuper quascumque terras tam bladi cuiuscumque generis quam vini et animalium et aliarum frugum decimandarum prefato domino archiepiscopo solvere et assignare sine aliqua diminutione, contradictione ac difficultate studeatis, prout suis predecesoribus temporibus serenissimi principis et domini domini Lodovici bone memorie regis Hungarie extitit solutum et satisfactum, mandates nec non nostro sub firmissimo ac gravissimo precepto vicebano nostro ac

9 Smičiklas 1981, str. 397–398, prema *Donationales principum u Nadbiskupskom arhivu u Splitu*, str. 34.

omnibus et singulis comitibus, castellanis, iuppanis et quibuscunque officialibus nostris, comiti Vlachorum et quocunque alio nomine censeantur et nominentur sub notis et in nostro banatu constitutis et constituendis presentibus et futuris et maxime castellanis Tininii, castellanis Clissi, castellano Almissii, castellano Bistriza, constitutis et constituendis, quatenus prefatum dominum archiepiscopum et eius Spalatensem ecclesiam, clerum, capellanos, familiares, domesticos, terras quascunque, supra expressas villas et earum villanos, iuri et bona supra nominata et ad ipsum archiepiscopum et eius Spalatensem ecclesiam pertinentia et exspectantia deffendere, custodire, protegere ac manutenere debeant et studeant cum effectu omnia et singula predicta observare et adimplere sub pena nostre indignationis et ducentorum ducatorum nostre camere applicandorum, si quis in quocunque actu vel facto super expressis et nominatis inveniantur culpabilis contrafaciens vel non observans, dantes et concedentes eidem domino archiepiscopo per pristaldos et executores omnium premissorum nobiles et discretos viros Dyonisium Dubrancii Dubbranch de Smino, Georgium Prodasich et Iohannem Rogarigt de Clissio et eorum quemlibet in solidum. Data Spalati sub impressione nostri sigilli consueti. Anno domini MCCCLXXXI, indictione XIII, die octavo mensis novembris.

PRIJEVOD

Vuk Vukca vojvoda, ban Kraljevstva Dalmacije i Hrvatske, svima i svakome koji će vidjeti ovo pismo. Dajemo očitio na znanje da smo prihvatili pod našu zaštitu i primili pod naše okrilje prečasnog u Kristu oca gospodina Andriju, po milosti (Božjoj) i Apostolske stolice, nadbiskupa splitskog, i njegovu Splitsku crkvu (nadbiskupiju) i svekoliki kler bilo kojeg stanja, položaja i časti. Isto tako (preuzeli smo pod zaštitu) i njegove kapelane i njegovo kućno osoblje, sluge, kmetove i seljake, sve zaseoke, posjede, dobra i svekolika prava spomenutog gospodina nadbiskupa i njegove Splitske crkve, koja se nalazi u gradu i Splitskoj dijecezi i bilo gdje. Osobito (to vrijedi) za selo Labin, selo Sućurac na Dilatu, selo Orašac u Solinu, selo Striginu (Srinjine?) u Poljicima, selo Sminu, selo Stolac u Cetini i sve njihove seljane, u zajednici i pojedinačno, te za pojedina dobra, sadašnja i buduća, na kopnu i na otocima, na kliškom zemljištu i njegovu distriktu, u Poljicima, Omišu, Cetini i njenom distriktu, za zemljišta u gornjem i donjem Livnu. Zapovijedamo našom najodlučnijom zapovijeđu svim osobama i svakom pojedincu, ma kojeg stanja on bio, koji borave

i žive u gore imenovanim mjestima i u našoj Banovini, da su dužni, obvezani ostaviti i prepustiti, stvarno i bez otezanja, istom gospodinu nadbiskupu i Splitskoj crkvi sva dobra i svako pojedino od njih koje smo gore označili, to jest sela, zemljišta, posjede i povlastice samoga nadbiskupa i njegove Splitske crkve, ako je koje od njih bilo djelomično ili u cjelini zaposjednuto i zauzeto. Onako i onda (to ste dužni učiniti) kako i kada to od vas ili od nekoga od vaših zatraži ili vas opomene sam gospodin nadbiskup ili bilo tko drugi u ime njegovo i njegove Crkve. Osim toga nastojite predati i uručiti plodove zemljišta bilo koje vrste žita i vina, stoke i drugih plodova, od kojih treba plaćati i doznačavati desetinu spomenutom gospodinu nadbiskupu bez ikakva umanjivanja, protuslovljenja ili pravljenja poteškoća, onako kako ste davali i ispunjavali tu dužnost njegovim predšasnicima u vrijeme prevedroga vladara i gospodara, gospodina Ludovika, dobre uspomene, kralja ugarskoga. Zapovijedamo našom čvrstom i ozbiljnom naredbom našem podbanu, svima zajedno i svakome napose, knezovima, kaštelanima, županima i svim našim službenicima, knezu Vlaha i (drugima) kojim mu drago imenom da se navode i zovu, u poznatim i u našoj banovini ustanovljenim, sadašnjim i budućim, (službama) a napose velikom kaštelanu Knina, kaštelanima Klisa, kaštelanu Omiša, kaštelanu Bistrice, već postavljenim ili kasnijim, da trebaju braniti, čuvati, štiti, podržavati spomenutog gospodina nadbiskupa i njegovu Splitsku crkvu, kler, kapelane, kućno osoblje, sluge, bilo koja zemljišta, gore naznačena sela i njihove žitelje, prava i gore imenovana dobra koja pripadaju i spadaju samom nadbiskupu i njegovoj Splitskoj crkvi. Neka djelotvorno nastoje izvršiti i ispuniti sve gore rečeno u cjelini i u pojedinostima, uz kaznu da će ih zateći naše negodovanje i globa 200 dukata, koje treba uplatiti u našu blagajnu, ako bi se tko bilo kakvim djelom ili činom našao krivim u ovom što je izraženo i navedeno, radeći protivno ovom ili to ne izvršavajući. Dajemo i ustupamo istom gospodinu nadbiskupu za pristave i izvršitelje svega naprijed rečenoga plemenite i razborite muževe Dionizija Dubranča Dubrančićeva iz Smina, Jurja Prodašića i Ivana Rogarića iz Klisa i to u zajednici ili bilo kojeg napose. Dano u Splitu, s utisnutim našim običajnim pečatom godine Gospodnje 1391., indikcije 14., 8. dana mjeseca studenoga.¹⁰

10 Preveo na hrvatski jezik prof. dr. sc. o. fra Ignacije Gavran.

VI.

1392., LISTOPADA 10., PODLISJE.

Isprava bosanskog vojvode i hrvatskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića, kojom dopušta splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu gradnju tvrđave u Luču (Sućurcu).¹¹

Valch Valchii voyvode, regnorum Dalmatie et Croatiae banus, universis et singulis civitatum nostrarum Dalmatie, Spalatensis et Traguriensis et aliis iudicibus, consilio, et regimini, nec non vicebano nostro, et castellanis castrorum Clissii, Oprach, Almissii, eorumque vicesgerentibus presentibus et futuris atque aliis alias et ubilibet per dictum nostrum banatum castellanis et ceteris officialibus constitutis et constituendis salutem. Ad vestrorum omnium et singulorum notitiam harum serie deducimus luceulenter, cum hoc sit, quod reverendus in Christo pater dominus Andreas archiepiscopus Spalatensis pro sue utilitate ecclesie ac propria commoditate et securitate persone, suorum etiam hominum servitorum et iobaionum, animaliumque, bonorum et rerum omnium eorundem custodia, securitate, et conservatione, quandam domum, sive curiam, fortilicium seu reductum super territorio ipsius ecclesie Spalatensis in Pilato districtus Spalatensis iuxta mare in loco Lucaz dicto inceperat construere et murari, nos autem ex sinistra informatione quorundam mandaverimus eidem, ut in ipsa et huiusmodi sua edificatione predictorum non procedere, sed potius constructum iam et muratum ad terram diceret ipso facto. Nunc igitur habita meliori et veridica bonorum virorum nostrorum fidelium informatione percepimus, cognoscimus, et fecimus de directo, quod ille locus predicti edificii et ipsum edificium statui domini nostri regis et honori in nullo derogat atque nostro, sed, ut premititur, ipse dominus archiepiscopus ipsum suum et huiusmodi edificium construere ac fieri disposuerat et disposuit, ut sit ibi et fiat ipsi seu ecclesie utilitas, ut, cum accedit ad rura, sibi et sue persone cum rebus necessariis nocturno sit tempore et diurno a Vlachis, predonibus, latronibus et ab aliis malis hominibus substerfugium, conservatio, securitas et tutela singularis. Quia igitur ex his salus resultat uberrima, et honor regius atque nostre presertim, dum ipsas dei ecclesias earumque prelatos viros ecclesiasticos veneramus et honoramus devote, bonaque et

res eorundem tute, provide et absque hostili turbine curamus conservare solerter. Quare premissorum gratia et ipsius nostre civitatis Spalatensis procuratoris intuitu eidem domino archiepiscopo de nostra libera et mera voluntate ac ex certa scientia contulimus, concessimus, dedimus atque damus expresse per presentes auctoritatem, licentiam, potestatem et omnimodam libertatem, quatenus ibidem et in eodem loco supradicto Lucaz vocato de modo et deinceps possit, valeat ac debeat pro sue libito voluntatis construere, munere, construere vel murari facere, seu facere edificare dictam domum aut curiam sive fortilicium vel reductum absque vestrorum cuiuscumque suprascriptorum contradictione aliqua. Vobis insuper omnibus et singulis nostris subiectis supradictis, ut premititur, presentibus et futuris nullo modo, causa, occasione, ingenio, seu aliquo quesito colore inquietare, molestare, perturbare, aut impedire debeatis, audeatis vel aliquo modo presumatis, debeant, audeant vel presumant; quominus ipsam et huiusmodi domum aut curiam, fortilitium vel reductum construat, edificet et compleat pro sue libito voluntatis, completum etiam constructum teneat, et possideat pacifice et quiete, sed potius a quocumque eum volente in ipso et huiusmodi edificio et etiam possessione inquietare, molestare, perturbare aut quomodolibet impedire in persona nostra protegatis, tueaminet defendatis, protegant, tueantur et defendant eundem sicque protectum, tutum, et defensum in premissis et omnibus aliis suis et ipsius sue ecclesie iuribus conservetis illesum sub infidelitatis pena, et obtentu nostre gratie secus non facturi; cum ipsum dominum archiepiscopum in patrem nostrum venerandum in premissis ipsis edificiis et cunctis aliis suis iuribus in nostram singularem protectionem ceperimus et tutelam. Datum in Podlisie sub nostro sigillo die X. mensis octobris, anno domini 1392, indictione XV.

PRIJEVOD

Vuk (sin) vojvode Vuka (Vukčić), ban Kraljevstva Dalmacije i Hrvatske, svima i svakom pojedinom našem gradu u Dalmaciji, splitskim, trogirskim i drugim sucima, vijeću i upravi, našem podbanu i kaštelanima utvrda Klisa, Opraća, Omiša, i njihovim zamjenicima, sadašnjim i budućim, i drugim kaštelanima i ostalim službenicima, gdje god su po našoj spomenutoj Banovini i drugdje postavljeni ili će se postaviti, šalje pozdrav. Svima vama i svakom pojedinom ozbiljno i kako valja dajemo ovim pismom na znanje. Radi se o sljedećem, da je velečasni otac u Kristu gospodin

11 Nadbiskupski arhiv u Splitu, *Donationales principum Ecclesiae Spalatensi*, fol. 40; Farlati 1751, str. 338; Smičiklas 1981, str. 458–460.

Andrija, nadbiskup splitski, za korist svoje Crkve i radi vlastite udobnosti, radi sigurnosti svoje osobe i svojih slugu i podložnika, radi održavanja sigurnosti i očuvanja stoke, dobara i svih njihovih stvari, započeo s izgradnjom i zidanjem nekakve kuće ili dvora, utvrde ili redute na zemljištu te Splitske crkve, u Pilatu, splitska okolica, pored mora, u mjestu zvanom Lučac. Zbog krivih obavijesti nekih, mi smo mu naložili da ne nastavlja tu i takvu svoju spomenutu gradnju, nego štoviše da i ono što je već izgrađeno i sazidano odmah sruvani sa zemljom. Sada, pošto smo dobili bolje i istinito izvješće dobrih ljudi, naših vjernih (podanika), opazili smo, shvatili (svoju pogrešku) i ispravili se. Mjesto navedene građevine a i ona sama ni u čemu ne ide na štetu dostojanstva i časti našeg kralja a ni na našu štetu, nego, kao što je naprijed rečeno, sam gospodin nadbiskup odredio je i zamislio sagraditi i napraviti tu i takvu zgradu, da bude njemu i njegovoj Crkvi (nadbiskupiji) na korist, da tamo, kad ide u sela, bude njemu slobodno s potrebnim stvarima, noću i danju, posebno utočište, oslonac, sigurnost i zaštita pred Vlasima, pljačkašima, razbojnicima i pred drugim zlim ljudima. Iz toga, dakle, proističe obilno dobro i čast za kralja a osobito za nas, kada Božje Crkve i njihove predstojnike, crkvene muževе, poštujemo i pobožno častimo i kada se trudimo da njihove stvari i dobra sigurno, brižno, marljivo od neprijateljskog ometanja sačuvamo. Zbog ovoga što smo naprijed kazali, te imajući u vidu brigu za sam naš grad Split, ovim pismom izričito podjeljujem, prepuštamo, darivamo i dajemo, našom slobodnom, iskrenom voljom i na temelju sigurnog znanja, istom gospodinu nadbiskupu ovlast, dozvolu, dopuštenje i potpunu slobodu da ondje i na istom spomenutom mjestu, zvanom Lučac, odsada i kasnije može, smije i treba po svojoj miloj volji graditi, zidati, ili dati da se gradi i zida, ili dati da se postavi spomenuta kuća ili dvor, ili utvrda, ili reduta, a da se nijedan od vas gore spomenutih tome ničim ne protivi. Osim toga, nijedan se od vas gore spomenutih, sadašnjih ili budućih, naših podložnika, zajednički ili pojedinačno, kao što je naprijed stavljeno (rečeno), ni na koji način, ni zbog kakvog razloga, prilike, prijevare ili neke izlike ne treba, ne smije usuditi ili bilo kako drznuti da uznemiruje, napastuje, uzbunjuje ili ometa da on ovu i ovakvu kuću ili dvor, utvrdu ili redutu sagradi, podigne i dovrši po svojoj miloj volji i da je završenu i izgrađenu zadrži u mirnom i spokojnom posjedu. Štoviše, vi treba da ga u naše ime zaštićujete, osiguravate i branite od bilo koga koji hoće da omete i da ga u toj i takvoj kući i posjedu uznemiruje, napastuje,

smućuje ili bilo kako smeta. Tako zaštićena, osigurana i obranjena treba da ga očuvate nepovrijeđena u navedenoj stvari i u svim drugim pravima koja se tiču njega i njegove Crkve, uz kaznu (to nalažemo) da će te biti smatrani nevjernima i da nećete postići našu milost, ako budete drukčije postupali, jer smo mi uzeli toga gospodina nadbiskupa za našeg časnog oca (i) u pogledu tih navedenih zgrada i svih ostalih njegovih prava u posebnu zaštitu i pod okrilje. Dano u Podlisju pod našim pečatom 10. dana mjeseca listopada godine Gospodnje 1392., indikcije 15.¹²

VII.

1402., PROSINCA 15., SUTJESKA.

Isprava kralja Ostoje kojom Splitu daje razne povlastice (Elemer MAYUSZ, *Zsigmondkori oklevelatar*, II/1, (1440–1406), Budapest, 1956., str. 254–255, no. 2122, samo manji dijelovi, dok je veći dio preveden na mađarski jezik; G. NOVAK, *Povijest Splita*, I, Split, 1978., 316–317).¹³

Nos Cap(itu)l(u)m metropolitane Eccl(es)ie Spal(a)t(ensis) memorie com(men)dantes tenore p(re)sentium significa(mus) quib(us) expedit vniu(er)sis quod ad n(ost)ri p(re)sentiam accedens Nobilis Vir s(e)r Stanicha Joh(ann)is dum ad diuina officia esse-mus i(n) eadem Eccl(es)ia ad i(n)uicem congregati pro pacto Nobilium viror(um) d(omi)no(rum) Rectoris et Iudicum Ciui(ta)tis Spal(a)ti exhibuit nobis vnum priuilegium cum duplici sigillo pendentium tenoris Infrasc(ri)pti petens nos diligentes(?) pactum cum Instantia ut illud de v(er)bo ad v(er)bum tra(n)scribi et i(n) formam nostri priuilegij redigi face(re)m(us); Cui(us) tenor per om(n)ia erat talis videl(izet): Nos Stephanus Ostoya dei gr(ati)a Rex Rascie Bozne Vssore ac partium Inferior(um) maritimeque et c(etera); Vniu(er)sis et singulis tam p(re)sentib(us) q(uam) futuris har(um) serie euiden(er) facimus manifestum c(uorum) ad nostre maie(sta)tis p(re)sentiam accedentes Nobiles viri Stanicha Joh(ann)is Nicolaus Martini et Crisanus Marci de

12 Preveo prof. dr. sc. o. fra Ignacije Gavran.

13 Farlati 1751, str. 356, passim; Malyusz 1956, no. 2122, str. 154–255, također samo passim, a glavni dio prepričava na mađarskom jeziku. U bilješki navodi splitski Kaptol 1403. apr. 10. okl.–bol. Prema njemu i M. Šunjić, Izvori, III, donosi passim latinski tekst, a mađarski sadržaj prevodi na hrvatski jezik. Pojedine dijelove te isprave u prijevodu na hrvatski jezik donosi i G. Novak (Novak 1978, str. 316–317).

Spaleta ambassiatores et nu(n)ctij sp(eci)ales Nobili-
um viro(rum) d(omi)nor(um) Rectoris Judicu(m)
Consilij et Co(mmun)is Ciui(ta)tis Spal(a)ti n(ost)re
maie(sta)tis Culmini humiliter supplicaru(n)t
quat(enu)s eisdem no(m)i(n)e d(i)c(t)o(rum) Recto-
ris Judicum Consilij et Co(mmun)is Infrasc(rip)tas
gr(ati)as ab eisdem hu(m)il(ite)r postulas de n(ost)
re maie(sta)tis gr(ati)a concedere et co(n)firma(r)e
dignarem(ur). Nos itaque auditis et intellectis
petitionib(us) Infrasc(rip)tis eis que tamquam Iustis et
licitis annuentes concessim(us) et n(ost)ro sacr(ament)
o fide que n(ost)ra media(n)te concedimus hui(us)
que n(ost)ri privilegij serie has gr(ati)as dictis Spal(a)
t(ensi)b(us) eo(rum)que h(e)r(e)dibus et
success(ori)bus confirmam(us). In eisdemque gratijs
eosdem co(n)seruabim(us) pacifice que co(n)seruari
faciem(us). Primo quod om(ne)s et singule sangui(ni)
u(m) effusionones Inuasiones Iniurie et om(n)ia et
sing(u)la dampna et spolia usque i(n) p(re)se(n)tem
diem per ip(s)os Spal(a)t(enses) eo(rum) ho(m)i(n)
es et sequaces i(n) co(mmun)itate u(e)l i(n) sp(eci)
alitate facta illata co(m)missa et perpetuata palam
u(e)l occulte alicuj Ciui(ta)ti Castro Insule u(e)l Ville
seu alicui p(er)so(n)e cui(us)uis stat(us) condit(i)o(n)
is et prehemine(n)tie existat so(!)p(ian)tur et
remictant(ur) et ex nu(n)c pro sopitis et remissis
ha(be)nt(ur) sita et tal(ite)r quod nullo umquam
t(em)p(ore) Ip(s)i seu aliqui ip(so)s Spal(a)t(enses)
ad aliquam satisfact(i)o(nem) de p(re)d(i)c(t)is seu
aliquo p(re)d(i)c(t)or(um) faciendam a n(ost)ra
maie(sta)te astri(n)gant(ur) nec ab aliquo Rectore
Comite castellano Regimi(n)e u(e)l off(ici)ali alique
i(n) aliquo loco nec i(n) aliqua curia t(em)p(or)ali
u(e)l sp(irit)uali aliquo(rum) loco(rum) n(ost)
ro(rum) Regno subdito(rum) u(e)l subueni(en)
d(orum). Item quod om(ne)s et sing(u)li ho(m)i(n)
es et mercatores n(ost)ri Regni et alij om(ne)s per
n(ost)rum Reg(nu)m et ten(er)e(m) transitum fa-
cientes o(mn)i mercimonijs et sine(?) sint liberj et
volu(n)tarij ad Ciui(ta)tem Spal(a)t(i)j venie(n)tes
u(e)l Traguriu(m) i(te?)r(em) eo(rum) volu(n)tatem.
Nec astringant(ur?) palam u(e)l occulte ire nisi illuc
quo sponte volueri(n)t. Item quod d(i)c(t)i Spal(a)
t(enses) pacificent(ur) et pacificarj fiant a n(ost)ra
maie(sta)te cum d(omi)no Joh(ann)e Comite Cetine
et cu(m) o(mn)ib(us) et sing(u)lis suis ho(min)ib(us)
et subiectis pro sanguinu(m) effusio(n)ib(us) da(m)
pnis spolijs et iniurijs hinc inde factis quo quom(od)o
ita et tal(ite)r quod de ip(s)is nec aliquo ip(s)o(s) ullo
vmq(ue) t(em)p(ore) fiat in(tima)tio. Quam pacem
et concordiam volum(us) magnificum d(omi)num

Heruoye sum(m)u(m) Woyuodam Regni n(ost)ri
Bozne fac(er)e et fierj facere i(te?)r(um) sue b(e)n(e)
placitum Volu(n)tatis. Item om(n)ia ip(s)o(rum)
Spal(a)t(ensium) statuta reformat(i)ones gr(ati)as
consuetudines libertates et priuilegia om(n)ia que et
quas d(i)c(t)i Spal(a)t(enses) h(ab)ueru(n)t et
h(abebu)nt a diuis Regib(us) Hu(n)ga(r)ie et Bozne
signant(ur) a d(omi)no Thuert(h)cone Rege Bozne
predecessore n(ost)ro et que et quas h(aben)t Eccl(es)
ia et clerus Spal(a)t(ensis) approbam(us) Ratificam(us)
et confirmam(us) et volumus ip(s)a om(n)ia obtin(er)
e Robur perpetue firmitat(is) i(n) ip(s)is que om(n)
ib(us) promictim(us) ip(s)os Spal(a)t(e)n(ses) paci-
fice conserua(r)e et fac(er)e i(n)uiolabil(ite)r conser-
ruarj. Et sin(ce)ris T(er)ris media(n)tib(us) alicuj
d(omi)no ue(l) alterj persone cui(us)uis stat(us)
condit(i)o(n)is et prehemine(n)tie existat aliquid
dedissem(us) u(e)l promissem(us) de contentis i(n)
priuilegij gratijs et libertatib(us) suprascriptis(?) Il-
lud quid datu(m) aut promissum esse volum(us)
no(n) valere nec Robur firmitatis aliq(u)id optin(er)e.
Item volum(us) et promictim(us) d(i)c(t)os Spal(a)
t(enses) nullo umque t(em)p(ore) astring(er)e n(e)c
astringi fac(er)e timore violentia u(e)l amore ad
recipiendu(m) u(e)l eligendu(m) i(n) archiep(iscopu)
m Spalatensem u(e)l i(n) abbatem Ciui(ta)tis aliquem
prelatu(m) forensem nisi illum que(m) clerus et no-
biles Ciui(ta)tis duxeri(n)t Sponte elige(n)dum et il-
lum que(m) elige(re)nt promictim(us) confirma(r)e.
Item uolum(us) quod om(n)ia et sing(u)la pacta obli-
gationes et conuent(i)ones que et quas d(i)c(t)i Spal(a)
t(e)n(ses) se obligando d(omi)no Andree archie(pisco)
po Spal(a)t(e)n(sis) feceru(n)t cu(m) eo cassent(ur)
an(n)ullent(ur) et irritent(ur) et ex nu(n)c pro cassis
an(n)ullatis et irritis h(ab)ent(ur). Ita et tal(ite)r quod
nullo vmque t(em)p(ore) aliquis archiep(iscop)o
Spal(a)t(e)n(sis) possit eos molest(ar)e occ(asi)one
dicto(rum) pacto(rum); Quos Spalat(ensibus)
promictim(us) no(n) astring(er)e ad ip(s)a pacta
obserua(n)dum nec astringi fac(er)e (n)ullo mo(do)
et quod d(i)c(t)i Spalat(e)n(ses) non astringant(ur)
solu(er)e decimas Instantis annj alicuj ip(s)as petentj
et exig(er)e uolenti quod om(ne)s Introyt(us) Ciui(ta)
tis anni Instantis destructi et recepti fuere per hostes.
Ac (e)ci(am) quod occ(asi)one combustionis et
ruinat(i)o(n)is Turris d(omi)ni Andree archie(pisco)
pi posite i(n) Lucacz ruinate de mandato marci duymi
Sloui d(i)c(t)i Spalat(e)n(sis) numquam molestent(ur)
nec astringant(ur) ad reficiendu(m) eam u(e)l ad aliq-
uid soluendu(m) pro ea. Insuper promictim(us) pro
om(n)i sanguinum effusione da(m)pnis spolijs et Ini-

urijs factis et commissis int(er) ip(s)os Spal(a)t(e) n(ses) et Georgium Radiuoeuich dictos Spal(a)t(e) n(ses) cum dicto Georgio pacificarem fac(er)e pacificarj. Volum(us) ecia(m) quod om(ne)s et sing(u)le promixionales obligat(i)ones dationes et co(n)cessionis titulo donat(i)o(n)is u(e)l vendit(i)o(n)is seu alio quouis titulo quoquo m(od)o facte de aliquib(us) bonis stabilib(us) u(e)l mobilib(us) Co(mmun)is Spal(e)ti seu sp(eci)alium persona(rum) dicte Ciui(ta)tis per d(ictu)m co(mmun)e seu per quoscu(n)que nobiles et quascu(n)que personas Ciui(ta)tis pred(ict)e a die disturbij citra facti i(n) Ciuitate Spal(e)ti alicui d(omi)no signa(n)ter d(omi)no Nicolao Bano seu alicui nobili et per(sone) cui(us)uis stat(us) condit(i)onis et prehemine(n)tie existat Cassent(ur) amillent(ur) et irrite(n)t(ur) et ex n(un)c pro cassis annullatis et Irritis sig(n)ant(ur); Quos promictim(us) nullo vmquam t(em)p(or)e astring(er)e seu astringi fac(er)e nec permictem(us) eos astringi ab aliquo n(ost)ro Regno subiecto ad obserua(n)dum aliquid de pred(i)ctis. Concedim(us) (e)ci(am) dictis Spalat(ensibus) posse elig(er)e vnu(m) potestatem seu Comitum forensem perpetuis t(em)p(or)ibus de quocunque loco volueri(n)t dum(od)o n(o)n sit n(ost)ro Regno contrarius. Promictim(us) (e)ci(am) d(i)c(t)is Spal(a)t(ensibus) quod signo t(em)p(or)e aliquo casu emergente cum aliquo principe seu d(omi)no concordiu(m) aliquod fecissem(us) seu fac(i)em(us) perpetuo quid ...(?)teret d(i)c(t)os Spalat(e)n(ses) alij d(omi)niosubiac(er)em(odo)tale(?) concordiu(m) facerem(us) quod ip(s)i i(n) eorum libertatib(us) remaner(unt). Ea que o(mn)ia et s(i)ng(u)la sc(ri)pta n(ost)ro Juram(en)to fideque n(ost)ra mediante promictim(us) obserua(r)e et fac(er)e i(n)uiolabilit(er) obseruarj. Ad sempit(er)namque memoria(m) p(re)dictos hoc n(ost)r(u)m priuilegium n(ost)ri maioris duplicis co(n)sueti Sigilli fecim(us) appensione muniri. Datum i(n) aula n(ost)ra Regali Sutische anno d(omi)ni mill(esim)o quatercentessim)o secundo die qui(n)decim)o m(en)sis decembr(is). Nos ig(itur) Justis et congruis petit(i)o(n)ib(us) d(i)c(t)i ser Staniche y(m)mo veri(us) Justicie a(n)nuentes pred(i)c(tu)m priuilegiu(m) de verbo ad verbum transcribi n(ost)rique sigilli appensione fecim(us) consignarj vberiore rei ad cautelam. Datum Spaleti i(n) d(i)c(t)a Eccl(es)ia Spal(a)t(e)n(sis) die deci(m)o m(en)sis aprilis. Mill(esim)o CCCC–mo tertio. Indictione undecima. *(na kraju je notarski znak u obliku upitnika bez točke).*¹⁴

PRIJEVOD:

Mi Kaptol metropolitanske Splitske crkve obznanjujemo za sjećanje ovu ispravu (sadržaj isprave) svima kojih se tiče da je pred našu nazočnost pristupio plemeniti muž (plemić) gospodin Staniša Ivanov, dok smo bili u božanskoj službi iste Crkve, nakon odražnog skupa o miru gospode plemića, upravitelja i sudaca grada Splita, predočivši (donijevši) nam jednu ispravu (privilegij), pečaćenu s dvostranim visećim pečatom, uljudno nas moleći da kao ovlaštena ustanova (instancija) sadržaj dolje donesene isprave o miru od riječi do riječi prepisemo i uobličimo u obliku naše (kaptolske) isprave, a sadržaj dolje donesene isprave o miru glasi: Mi Stjepan Ostoja Božjom milošću kralj Raške, Bosne, Usore te Donjih Krajeva i Primorja i veće, svima i pojedincima, kako sadašnjim tako i budućim, dajemo na znanje (obznanjujemo) očevidnost sadržaja ove isprave, da su pred naše veličanstvo (pred našu očevidnost) pristupili plemeniti muževi (plemići) iz Splita, Nikola Martinov i Križan Markov, imenovani poslanici i zastupnici (glasnici) gospode plemića, upravitelja, savjeta sudaca i općine Splita, uljudno moleći naše veličanstvo (uzvišenost) u ime rečenih upravitelja, sudaca, vijeća i općine, dolje donesene povlastice, koje su uljudno zatražili od našeg kraljevskog visočanstva, da se udostojimo milostivo podijeliti i potvrditi im milost. I tako mi, saslušavaši i razumjevši dolje navedene zamolbe, istima odobrismo prava i slobode te našom prisegom (zakletvom) i vjerom s našim pristankom isto im odobrismo i isto ovom našom ispravom (privilegijem) potvrdismo rečenim Splićanima kao i njihovim potomcima i nasljednicima. Ove ćemo povlastice njima čuvati i učiniti da budu čuvane u miru. Ponajprije, da sva i pojedinačna krvoprolića, napadi, nepravde te sve i pojedinačne štete i otimačine (pljačke) sve do današnjeg dana, koje su počinjene bilo kome od strane samih Splićana, njihovih žitelja i saveznika općine ili pak zajednička

mađarskom državnom arhivu u Budimpešti (*Országos Levéltár Közepkori Gyűjtemény*) pod signaturom: MOL DL 50059, *Sebenico*. Na ovome mjestu zahvaljujem dr. sc. Évi Halász, djelatnici toga arhiva, na poslanoj fotokopiji i fotosnimci u boji, te kolegi dr. sc. Damiru Karbiću iz Zagreba na posredništvu. Istom prilikom također zahvaljujem kolegi profesoru dr. sc. Pavi Knezoviću na lekturi transkripcije latinskog teksta ove Ostojine isprave. Vežano uz transkripciju isprave, iz razloga da bi ona bila što bliža izvorniku, napominjem da sam u zagradama stavljao kraćene dijelove pojedinih riječi, te da sam u tekstu ostavljao velika i imala slova svugdje gdje su napisana i u izvorniku, bez obzira što se danas drukčije pišu.

14 Prijepis Splitskog kaptola ove Ostojine isprave čuva se u

učinjena i očito prljava djela, javna ili tajna, nastala u bilo kojem gradu općine, otoka, ili sela, ili pak od bilo koje osobe kojega god položaja, službe i dostojanstva (časti), prestanu, neka se izmire i oprostite te od sada bude pomireno i oprošteno i na takav način da nitko i nikada njima ili istim Splićanima za ikakvu naknadu za navedeno ili bilo što navedeno učinjeno od našeg veličanstva, prisvojeno, niti od bilo kojeg upravitelja, kneza, kastelana, Kraljevstva ili službenika ikada i na ikojemu mjestu niti u ikojoj civilnoj ili duhovnoj upravi, u bilo kojim mjestima naših kraljevskih podanika ili podložnika, neka se od njih ne traži. Isto tako da svi i pojedini žitelji i trgovci našega Kraljevstva i svi drugi mogu slobodno, s robom ili bez nje, slobodno dolaziti ili odlaziti i kako ih je volja prolaziti preko našeg Kraljevstva i državine na putu za grad Split ili za Trogir. Neka im se ne prisvaja za javno ili tajno onamo gdje žele putovati. Isto tako da se rečeni Splićani izmire i budu u miru po našem kraljevskom veličanstvu s gospodinom Ivanom, knezom Cetine, i sa svima i pojedinicima njegovim ljudima i podložnicima zbog krvoprolića, razbojstva, šteta, pljačke i nepravdi koje su učinjene do ovog vremena te na isti način isto tako niti od njih niti od bili koga nikad ne bude pritužbi. Hoćemo da mir i sloga budu sklopljeni i učinjeni posredstvom velmožnog gospodine Hrvoja, velikog vojvode našeg Kraljevstva Bosne, po njegovom nahođenju i volji. Isto tako sve njihove splitske statute, odredbe, povlastice, običaje, slobode i sve privilegije kojima i koje su rečenim Splićanima doznačene, koje su imali ili imaju od dobre uspomene kraljeva Ugarske i Bosne, od gospodina Tvrtka, kralja Bosne, našeg predčasnika i koje su imali ili imaju od splitske Crkve i klera, odobravamo, priznajemo i potvrđujemo te hoćemo sve to trajno potvrdom osnaženo obdržavati te za isto sve obećavamo tim Splićanima da ćemo u miru čuvati i učininiti da bude nepovredivo očuvano. Također odlučno ćemo posredovati kod vlasti bilo kojeg gospodina ili druge osobe bilo kojeg položaja, službe i časti (dostojanstva) za gore rečene privilegije povlastica i slobodština koje su dane ili obećane, želimo da ne prestanu vrijediti niti da ne budu osnažene kao i obdržavane. Isto tako hoćemo i obećavamo rečenim Splićanima da ih nitko i nikada neće siliti ili prisiljavati, strahom sile ili ljubavlju, da prime ili izaberu za splitskog nadbiskupa ili za gradskog opata bilo kojeg stranog premeta kojega ne žele, a onoga koji bude izabran njihovom voljom iz klera ili plemstva na ta mjesta, obećavamo potvrditi. Isto tako hoćemo da svi i pojedinačni ugovori (sporazumi) i obveze koje su i što su rečeni Splićani sklopili sa splitskim nabiskupom

Andrijom, da se ukinu, ponište i opozovu i da od sada imaju biti dokinuti, poništeni i opozvani. Isto tako da nikada i nijedan bilo koji splitski nadbiskup ne može ih uznemiravati zbog ugovora koje su Splićani sklopili s njima, obećavamo da neće biti primoravani činiti da te ugovore obdržavaju niti da budu primoravani na bilo koji način i da rečeni Splićani neće biti primoravani plaćati desetinu nadležnima za ovu godinu u kojoj im je ljetina odnešena i opljačkana, kao i da im se oprostite i sve gradske prihode ove godine koje je neprijatelj opljačkao i upropastio. Također da za spaljenu i opljačkanu kulu gospodina nadbiskupa Andrije, koja se nalazi u Lučcu, koja je opljačkana i spaljena u doba Marka Dujma Slovina (Hrvatina), rečeni Splićani ne smiju nikada biti uznemiravani niti primoravani za njen popravak ili za bilo kakva plaćanja za nju. Osim toga, obećavamo da će sva krvoprolića, štete, otimačine, sukobi te počinjene nepravde i krivnje između istih Splićana i Jurja Radivojevića biti okončane i da će ih rečeni Splićani s rečenim Jurjem okončati. Hoćemo također da sva i pojedinačna obećanja, obveze, davanja i ustupci na ime darivanja ili kupnje ili na bilo koje drugo ime ili način učinjena za bilo koju pokretnu ili nepokretnu imovinu splitske općine ili privatnih osoba rečene općine izdate za rečenu općinu ili od bilo kojeg plemića i bilo koje osobe rečene općine od dana nemira na ovamo učinjena za splitsku općinu od bilo kojeg gospodina, osobito od gospodina bana Nikole, ili bilo kojeg plemića i osobe bilo kojeg položaja, službe i časti, poništavaju se, ukidaju se i držat će se nevažećim i od sada se smatraju dokinute, poništene i opozvane. Za rečeno što smo obećali nitko nikada neće prisiljavati ili biti prisiljavan niti odstupati od toga niti će od toga odstupiti itko od naših kraljevskih podanika koji će rečeno obdržavati. Također dopuštamo rečenim Splićanima da mogu sebi trajno birati jednog potestata (upravitelja) ili stranog kneza iz kojeg god žele mjesta, samo da ne bude protivnik (neprijatelj) našega Kraljevstva. Također obećavamo rečenim Splićanima da ako se s vremenom dogodi da oni dođu pod drugog vladara ili drugog gospodara s kojim mi sklopimo ili ćemo sklopiti trajni sporazum, učint ćemo da njihove slobodštine ostanu u takvom sporazumu. Za sve ovo i pojedinačno što je napisano obećavamo da ćemo pod našom prisegom i vjerom obdržavati i učiniti da se nepovredivo poštuje. Za trajni spomen rečenoga, pečatimo (opskrbljujemo) našu ispravu (privilegij) našim običajnim velikim visećim dvostranim pečatom. Dato u našem kraljevskom dvoru u Sutjesci godine Gospodnje tisuću četiristo druge, pet-

naestog dana mjeseca prosinca. Stoga mi pošteno i primjereno zamolbama rečenog gospodina Staniše, štoviše, uistinu pravedno potvrdismo rečenu ispravu (privilegij), od riječi do riječi prepisamo i radi sigurnosti stavismo naš viseći pečat na naš prijepis predmetne isprave. Dato u rečenoj Splitskoj crkvi dana desetog mjeseca travnja. Tisuću CCCC treće. Indikcije desete. (*na kraju se isprave nalazi notarski znak u obliku upitnika bez točke*).¹⁵

VIII.

1408., PROSINCA 27., IMOTSKI.

Pismo hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića Splitskom kaptolu o razgraničavanju posjeda u Poljičkom primorju splitskog plemića Petra Martinija.¹⁶

Amicis suis honorandis, capitulo ecclesie Spalatensi. Heruoie dei gracia dux Spalati ac parcium inferiorum comes etc. amicicium paratam cum honore. Quia vir nobilis Ser Petrus Martini de Spalato fidelis nostras dilectus quarumdam suarum possessionum in Primorie existencium inter duo flumina nuper per nos sibi restitutarum suis fidelitatibus jure hereditario et perempnaliter datarum et nec aput manus suas existencium reambulatione ac metarum erectione plurimum indiget, ideo amicicium vestram presentibus petimus diligenter quatenus ad premissa fideliter peragenda vnum ex uobis non simplicem, scilicet dignitatem fungentem, mictatis pro testimonio fidedignum, quo presente, Vladislaus Dubraucich de Smino uel Paulus Valchnich alio absente, vnus ex istis homo noster specialis et specialiter per nos transmissus ad faciem predictarum possessionum in Primorie existencium accedendo vicinis et cometa-neis vniuersis ibi legitime conuocatis et presentibus accedendo reambulet, easdem per earum veras et antiquas metas nouas iuxta ueteres ubi necesse fuerit exigendo reambulasque et ab aliorum juribus per metarum erectiones distinctas et separatas statuerat predicto Ser Petro ac suis heredibus jure sibi incumbente proprio possidendas, si per quempiam non fuerit contradictum. Contradictores uero si qui fuerint citet ipsos nostram in presenciam ad terminum eo

petentem rationem contradictionis reddituros et post hoc ipsius reambulationis, statutionis ac metarum erectionis seriem cum nominibus contradictorum et citatorum si qui fuerint termino assignato nobis amicablem rescribatis. Datum in castro nostro Ymotte, anno domini millesimo quadrigentesimo octo, die vigesimo septimo decembri.

PRIJEVOD

Svojim poštovanim prijateljima, Kaptolu Splitske crkve. Hrvoje, milošću Božjom, herceg Splita i knez Donjih Krajeva i više, u slavu postojanog prijateljstva. Budući plemeniti muž gospodin Petar Martini iz Splita, naš vjerni podanik, čiji se posjedi nalaze između dvije rijeke u Primorju, nekoć oduzeti i po nama vraćeni poradi njegove vjernosti, koji mu po pravu nasljedstva trajno pripadaju, kako su se dakle granice posjeda poremetile, sam on (Petar) nije ovlašten običi ih u svrhu uređivanja njihovih granica. Stoga, zdušno molimo nazočnost vašeg prijateljstva (Kaptola), budući spomenuti podanik nije kompetentan određivati granice posjeda koje su stalno pomicanje, da svakako vaše dostojanstvo pošalje jednog predstavnika koji će u nazočnosti našeg čovjeka Vladislava Dubravčića iz Smina ili u slučaju njegove spriječenosti Pavla Vučinića, koji je od nas ovlašten i poslan u svrhu uređenja rečenih posjeda u Primorju, da kao ovlaštena institucija skupa s našim službenikom, stanovnicima i podanicima tih posjeda, prema starim odredite nove granice i da gdje je sporno presudite pravo, te da i druga prava uredite oko postavljanja granica, pojedinačno i odvojeno, kako bi rečeni gospodin Petar i njegovi nasljednici s pravom držali posjede bez ičije smetnje. Ako pak bude prigovora na ono što smo odredili našom ispravom u svezi određivanja novih granica posjeda i odredaba, prigovori se trebaju pozivati na naše prijateljske odredbe. Dano u našem gradu Imotski, godine Gospodnje tisuću četiri stotine osme, dana dvadeset sedmog prosinca.¹⁷

15 Preveo M. Brković (Zadar, 10. travnja 2009., upravo na dan nastanka ovjerenog prijepisa ove Ostojine isprave, prije 606 godina).

16 Kaptolski arhiv u Splitu, sv. 64, fol. 117; Ančić 1989, str. 165–166.

17 Preveo: M. Brković.

IX.

1411., TRAVNJA 27., JAJCE.

Pismo hercega Hrvoja splitskom knezu, sucima i vijeću u kojemu traži da oni opozovu i oduzmu kuću i posjede koje su dali bosanskom kralju Ostoji.¹⁸

Nobilibus viris, Comiti Judicibus et Consilio Ciuitatis meae Spalati, fidelibus nostris, dilectus Hervoye Dux Spalati etc. Fideles nostri nobis sincere dilecti. Ad nostrae Excellentie notitiam deductum est, vos per vnamine deliberationem retroactis temporibus in vestro generali consilio factam dedisse, et donasse Ostoye, olim regni Bosnae, domus et possessiones omnes, que fuerunt olim Domini Petri Casianich, positas et iacentes in Ciuitate et districtu Spalatensi infra suos confines; nunc autem, cum idem Ostoya, olim Rex, a iam diu se adhaeserit Turchis et rebellibus Bosnensibus, contra et aduersus regnum et Regiam Maiestatem Hungariae, videlicet Serenissimum Principem et Dominum Dominum Sigismundum, Regem Hungariae etc. effectus est infidelis et aduersarius dictae regiae Maiestatis, suisque omnibus bonis positis et repertis in quibuscunque terris et locis, eidem Domino nostro Regi ipso facto et iure illico, est priuatus, ea propter vestram per praesentes requirimus fidelitatem, et attente hortamur, quatenus dictam donationem eidem regi Ostoya factam per vos de dictis domibus et possessionibus reuoctis, et cassetis et in vos ipsa bona tanquam aemuli Regie Maiestatis praedicti, recipiatis; ipsaque bona vi recepta, vestram fidelitatem rogitamus, vt ad nostri complacentiam detis et donetis seruitori nostro fidei Stanchoni Duymi de Spaletto, sibi confieri faciendo. Scripta in nostro Castro Oui, die XXVII. Mensis Aprilis III. Indictione. Anno Domini M—o CD. XI.

PRIJEVOD

Plemenitim muževima knezu, sucima i vijeću moga grada Splita, vjernim našim dragim, Hrvoje vojvoda Splita itd. Naši vjerni koji ste nam zaista dragi! Našoj je ekscelenciji dano na znanje da ste u prošlim vremenima u vašem općem vijeću dali i darovali Ostoji, nekoć kralju Bosne, kuće i sve posjede koji su nekoć pripadali gospodinu Petru Kacijaniću, a koji se nalaze i leže u gradu i distriktu Splita unutar svojih granica, a sada budući da se isti Ostoja, nekadašnji

kralj, priklonio Turcima i bosanskim pobunjenicima, a protiv ugarskog kraljevskog veličanstva prejasnog vladara i gospodina gospodina Sigismunda, kralja Ugarske itd. te je tako postao nevjeran i neprijatelj rečenog kraljevskog veličanstva i zato lišen svih dobara koja se nalaze u bilo kojim zemljama i mjestima gospodina našega kralja, ovim pismom tražimo od vaše vjernosti i strogo naređujemo da spomenuto darivanje kuće i posjeda učinjeno s vaše strane istom kralju Ostoji opozovete i poništite te da ista dobra od njega kao neprijatelja rečenog kraljevskog veličanstva oduzmete, a zatim vas molimo da ta ista dobra tako oduzeta dadete i poklonite našem vjernom slugi Stanku Dujmovu iz Splita, vašem sugrađaninu, te da se pobrinete da mu u vezi s time izdate vašu autentičnu i djelotvornu ispravu. Pisano u našoj tvrđavi Jajcu dana 27. mjeseca travnja, 3. indikcije 1411. (godine Gospodnje).¹⁹

X.

1411., LIPNJA 17., TOPLICE (TOPUSKO).

Povelja hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića kojom vraća oduzetu imovinu splitskom plemiću Antoniju, sinu Berinovu, oduzetu mu nakon pobune splitskih pučana na samom početku XV. stoljeća.²⁰

Heruoya dux Spaleti, inferiorum partium comes etc., vniuersis et singulis presentes inspecturis clarefecit. Quia nos consideratis unicum meritum et gratuitis seruitiorum meritis viri nobilis Antonii filii olim Ser Berini de Spaletro, omnes et singulas possessiones eius tam domus quam etiam quacumque mobilia et stabilia ubique reperta ad eum pertinencia, quouis modo vel tempore occupata, inpignorata, vendita aut qualitercumque ab eodem Berino alienata, signanter ea qua prope quorumdam nostrorum ciuium de Spaletto rebellionem ad nostras manus deuolta prefato Antonio seruitori nostro dilecto, quam omnes impedidores aut quouis modo uel tempore eundem molestare volentes, presentium vigore tanquam nostra propria noue donationis titulo duximus reddenda, reiteranda, habenda pariter et possidenda perpetuo et inreuoocabiler. Et quod nemo quouis debito iure uel etiam annotatum Antonium molestare presumat nec dicti sui patris debita ab eo repetere debeat, scilicet semper eundem Antonium indepnem volumus

18 Lucius 1674, str. 391; Fejér 1842, str. 184–185, prema Luciusu.

19 Preveo J. Stipišić u: Lucić 1979, str. 852.

20 Kaptolski arhiv u Splitu, sv. 64, fol. 84.

atque innunem sub nostra quippe protectione munitum. Que ut(?) omnia et singula eo premictatur per nostros oficiales presentes videlizet et futuros firmiter obseruari ... iubemus. In cuis rey testimonium et cautelam eidem presentes duximus concedendas nostri sigilli impressione munitas. Datum Toplice, die XVII mensis junii, IIII indictione, anno domini millesimo CCCCXI.

PRIJEVOD

Hrvoje, herceg Splita, knez Donjih Krajeva i veće, svi- ma i pojedincima koji će vidjeti ovu ispravu. Budući smo ispitali izvrsnu zaslugu i darežljivo služenje zaslužnog plemića Antonija, sina pokojnog gospodi- na Berina iz Splita, sve i pojedinačne njegove posjede, kako kuće tako i svu pokretnu i nepokretnu imovinu (*reperta*) i sve što mu pripada, što je na bilo koji način i u bilo koje doba oteto, založeno, prodano (prepro- dano) ili bilo kako od istog Berina otuđeno, osobito od strane naših građana Splita koji su se pobunili pro- tiv naše vlasti, osobito svim smutljivcima koji su ga na bilo koji način ili u bilo koje doba uznemiravali, nalažemo da mu se sve vrati. Svojom rukom i sna- gom moći osnažujemo ispravu koju je posjedovao njegov otac i isto tako izdajemo vlastitu novu ispravu kojom vraćamo oteto, opetujemo staro, jednako tako imovinu, da je posjeduje trajno i neopozivo. I nitko nema pravo drznuti se da išta navedenom Antoniju ometa niti poseže za vraćenom mu očevinom, štoviše, hoćemo da to zauvijek istom Antoniju bude sigurno i nepovredivo, što dakako potvrđujemo kao povlas- ticu. Za sve ovo skupno i pojedinačno zapovijedamo i jamčimo našom javnom ispravom da ćemo jamačno i ubuduće čvrsto obdržavati, (držati i poštivati). Za svjedočanstvo i radi opreza za navedeno, dopuštamo da se isprava zapečati našim utisnutim pečatom. Dano u Toplicama, dana 17. mjeseca lipnja, 4. indikcije, go- dine Gospodnje tisuću 411.²¹

2. Diplomatičke formule donesenih isprava

Po uzoru na zapadnoeuropske srednjovjekovne kancelarije, donesene isprave Splitu sadrže sva tri kon- vencionalna dijela isprava, to jest uvod ili protokol, tekst ili kontekst ili korpus i zaključak ili eshatokol. Unutar njih sadržane su diplomatičke formule ili sastavni di- jelovi isprava. Sve su te isprave sačuvane na latinskom

jeziku, ali ima naznaka da su pisane i bosanicom čiji izvornici nisu sačuvani. Inače je u srednjovjekovnoj bosansko–humskoj vladarskoj kancelariji postojalo pravilo da se isprave koje se odnose na domaće destin- are pišu hrvatskim jezikom i pismom bosanicom, dok se one koje se odnose na susjedne države pišu latinsk- im jezikom. Iznimku čine one isprave koje se odnose na primorske hrvatsko–dalmatinske gradove, jer su se one pisale i na hrvatskom i na latinskom jeziku, od kojih je po jedan hrvatski i jedan latinski primjerak pripadao svakoj strani, izdavaču i destinataru. Stoga nas, između ostalog, upravo ta dvojezičnost pisanja isprava Splitu od strane bosansko–humске vladarske kancelarije upućuje na pomisao da bosansko–humski vladarski dvor nije čvrsto držao dalmatinske gradove pod svojom vlašću i da je bio svjestan, bez obzira na smutnje i svađe na ugarskom dvoru, da su oni pod vlašću ugarsko–hrvatskog kralja, koji je ujedno i vrhovni suveren bosansko–humskog kralja.

a) *Invokacija*. Od svih donesenih isprava invoka- ciju kao diplomatičku formulu sadrži samo isprava poslanstva kralja Tvrtka I. iz 1390. (1. kolovoza). Ta bi se formula ponajprije očekivala u njegovoj ispravi izdanoj nadbiskupu Andriji Gvaldu iz iste 1390. go- dine, 30 kolovoza, međutim, u njoj je ispuštena. Ona je također ispuštena i u većini Tvrtkovih isprava dal- matinskim gradovima, pa bismo iz tog razloga promi- jenili svoje ranije mišljenje²² i pretpostavili da je ona ispuštena prilikom prevođenja s hrvatskog na latin- ski jezik, što je i inače uobičajeno kod prijevoda. Ta je formula u navedenoj ispravi Tvrtkovih poslanika Splitu veoma kratka i glasi “*In Christi nomine amen*”. Po svom obliku to je verbalna invokacija po kojoj se u našem primjeru zaziva samo Kristovo ime. Proširena je potvrdnim dodatkom *amen*. U latinskom primjerku nije naveden notar te isprave, ali se prema njezinoj invokaciji može pretpostaviti da je on iz crkvenih krugova, možda u osobi kninskog naslovnog biskupa Dubrovčanina Mihovila, koji je navedenu invokaciju sačuvao u latinskom primjerku predmetne isprave.

b) *Intitulacija*. Za razliku od invokacije, formula je intitulacije prisutna u svim donesenim ispravama Splitu. U Tvrtkovoju ispravi iz godine 1390. (2. lipnja) glasi: “*Nos Stephanus Tuerco dei gratia Rascie, Bosne, maritimeque etc. rex*”. To je ustaljena Tvrtkova kraljevs- ka intitulacija kojom se kitio sve od vremena svojega krunjenja za kralja, godine 1377. Već u sljedećoj ispravi njegovih poslanika od 1. kolovoza iste 1390., u kojoj ga doduše tituliraju njegovi poslanici, intitulacija je

21 Preveo: M. Brković, Zadar 2008.

22 Brković 1988, br. 22, str. 144.

drukčija, a u kontekstu glasi: “*executores et commissarii et in hac parte nuncii speciales Sermi. et Exmi. principis et domini nostri Stephani Tuerchonis dei gratia Rassie, Bosne, Dalmatie, Croatie, Maritimeque etc. regis inclyti*”. To je prvi put da se takva Tvrtkova intitucija javlja u bosansko-humskim latinskim ispravama. Naime, pouzdano se zna da kralj Tvrtko I. nije nikad bio krunjen za kralja Dalmacije i Hrvatske, iako je bio veoma blizu tome naslovu. Omela ga je u tome smrt početkom godine 1391. Njegova intitucija u ispravi splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu iz godine 1390. (30. kolovoza) glasi: “*Stephanus Tuertcho, dei gratia Rascie, Bossne Maritimeque etc. rex*”. To je njegova skraćena kraljevska intitucija u kojoj su ipak obuhvaćene sve zemlje pod njegovom vlašću osim Hrvatske i Dalmacije. Vidjeli smo u prethodno donesenoj Tvrtkovoju ispravi i njezinoj intituciji da na početku istog mjeseca kolovoza i iste 1390. godine, u kojoj ispravi Tvrtkovi poslanici određuju splitske granice, nazivaju Tvrtka, između ostalog, “*rex Dalmatie et Croatie*”. Stoga bi bilo očekivano da se i on sam tako nazove u predmetnoj povelji splitskom nadbiskupu *Andreas Benzis de Goalda*, međutim nije, najvjerojatnije iz razloga što on nije krunjen za kralja Dalmacije i Hrvatske. Tvrtka se prvi put 10. lipnja 1390. u trogirskim bilježnicima naziva uz ostalo i *rex Dalmatiae et Croatiae*.²³ Sada vidimo da mu iste te 1390. na 1. kolovoza njegovi poslanici tu titulu ističu ponosno u donesenoj ispravi o uređenju granica Splitske općine. Ni do danas nemamo podataka da je i krunjen za te zemlje, kao što je primjerice nekoć bio krunjen za kralja Bosne i Raške, ali je on *de facto* pomoću hrvatskih velmoža osvojio vlast u tim zemljama. Prerana smrt onemogućila ga je da što bolje učvrsti svoju vlast u Hrvatskoj i Dalmaciji, kao novoosvojenim krajevima svoga kraljevstva u kojima se njegova vlast već dobro nazirala na prostoru od Velebita do Cetine i od Cetine do Kotora. K tomu su njegovu vlast u to doba već priznavali otoci Brač, Hvar, i Korčula.²⁴ Drugi su ga, dakle, nazivali *rex Croatiae et Dalmatiae* ali se on u izvorima prvog reda, u svojim ispravama, ne naziva tako, jer je titula *rex*, bez obzira što se Tvrtko u donesenoj ispravi sam izražava da su to njegova kraljevstva, pripadala ugarsko-hrvatskom kralju, također i njegovom suverenu. Naime, u srednjem se vijeku među vladarima poštivao pravni čin krunjenja, što je i Tvrtko I. dobro znao, pa se stoga u ispravi i ne kiti titulom vladara novoosvojenih zema-

lja. Kao i većina onodobnih hrvatskih velmoža, Tvrtko ugarsko-hrvatskog kralja Žigmunda (1387.–1437.) ne smatra zakonitim vladarom Hrvatske i Dalmacije, kao ni kraljicu Mariju (1382.–1385.), odnosno Karla Dračkog (1385.–1386.), nego jedino Ludovika I. Velikog (1342.–1382.), ali ipak titulu ne prisvaja za te zemlje jer se nadao da će biti zakonito i javno okrunjen njihovom hrvatskom krunom. U navedenim je intitucijama sadržana i *devocija* ili *devociona formula* u obliku izraza *dei gratia*, kojom se također izražava vladarska moć. Taj je oblik devocije konstantno prisutan i u drugim Tvrtkovim kraljevskim ispravama, a njome se uz navedeno odmah u intituciji naglašava da je Tvrtko u kršćanskom smislu kralj po Božjoj milosti. Navedena Tvrtkova intitucija u ispravi njegovih poslanika nadovezuje se na prvu donesenu intituciju koja dolazi poslije invocacije i datacije, a glasi: “*Nos Triphon Buche de Catharo aule regie miles et prothovestiarus, Michael de Ragusio electus episcopus Tniniensis, et Vladoe de Rascia dicte aule logophet, executores et commissarii et in hac parte nuncii speciales*.” To je zapravo intitucija većeg broja osoba. One su u ovom su slučaju Tvrtkovi poslanici za koje se ujedno kazuje odakle su i koje funkcije imaju na bosanskom kraljevskom dvoru i u novoosvojenim dijelovima Kraljevstva Hrvatske. Nadalje, intitucije isprava izdanih u Splitu od strane bosanskog vojvode i hrvatskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića glase: “*Vulk condam Vulkci voiuode, regnorum Dalmacie et Croatiae banus*” – 1391. (16. travnja), “*Valchus Valchii voyvoda, regnorum Dalmatie et Croatiae banus*” – 1391. (8. studenog) i 1392. (10. listopada) “*Valch Valchi voyvode, regnorum Dalmatie et Croatiae banus*”. Titula *voyvoda* odnosi se na Bosnu. Da je to stvarno tako i da je stvarno Vuk Vukčić Hrvatinić imao još vlasti u Bosni, iako je te godine bio hrvatski ban, pokazuje nam i njegova isprava izdana godine 1391. (12. prosinca), u kojoj daje jamstvo svim plemićima, trgovcima i svim drugim građanima Trogirске općine da mogu sa svojim stvarima i osobama hodati noseći svoju robu po njegovoj banovini bez plaćanja carine u Klisu te naglašava da to vrijedi *ovdje*, to jest u kraljevstvima Dalmaciji i Hrvatskoj i u *bosanskim krajevima*.²⁵ Za bana Dalmacije i Hrvatske postavljen je od strane Ladislava IV. Napuljskog (1386.–1409.) u vrijeme trzavica na ugarsko-hrvatskom prijestolju. U zadnja dva primjera Vukova se intitucija nalazi na početku isprava, a u prvom na kraju, i to sadržana u *inskrpciji*. Prva je isprava ujedno u obliku pisma pa je i razum-

23 Ćorović 1925, str. 87.

24 Klaić 1882, str. 116–117.

25 Arhiv HAZU u Zagrebu, *Lucius*, XX–12, sv. VII, fol. 117.

ljivo što se intitulacija nalazi na kraju, dok su druge dvije isprave u obliku povelja. Iz navedenih se Vukovih isprava izdanih Splitu može uočiti da je on uz dobivenu hrvatsku bansku titulu isticao i titulu bosanskog vojvode, dok takav slučaj nije kod njegova brata Hrvoja, kako ćemo poslije vidjeti. Intitulacija bana Vuka Vukčića Hrvatinića isključuje devociju. Nadalje, intitulacija isprave kralja Ostoje koju je izdao Splitsanima godine 1402. (15. prosinca) glasi: “*Stephanus Ostoya rex Rascie, Bozne, Vssore ac partium inferiorum Maritimae*”. To je jedna od uobičajenih Ostojinih intitulacija u prvom razdoblju njegova kraljevanja u Bosni (1398.–1404.). U ovoj je ispravi uočljivo da nema osobne zamjenice *nos*, što je slučaj u još nekoliko Ostojinih latinskih isprava, i devocijne formule, što pak začuđuje jer je ona uključena u intitulaciju drugih njegovih isprava. Može se pretpostaviti da ju je prepisivač ili objavljiivač ispustio. Nadalje, intitulacije isprava Hrvoja Vukčića Hrvatinića koje se odnose na Split ili na splitske podanike, glase: “*Heruoie dei gracia dux Spaleti ac parcium inferiorum comes etc.*” 1408. (27. prosinca), “*Hervoye Dux Spaleti etc.*” 1411. (27. travnja) i 1411. (17. lipnja) “*Hervoya dux Spaleti, inferiorum partium comes etc.*”. U njegove tri donesene isprave intitulacija mu je dosta ujednačena. Međutim, u ostalim njegovim ispravama njegova je intitulacija općenito dosta složena i raznolika. Sa sigurnošću se može reći da je od svih bosanskih velmoža najkompliciranija upravo njegova intitulacija. U njegovoj ispravi izdanoj u obliku ugovora iz god. 1393. (23. kolovoza), u kojoj priseže na vjernost ugarsko-hrvatskom kralju Žigmundu i njegovoj ženi kraljici Mariji, protiv svih osim bosanskog kralja Dabiše, sve dok ovaj ne ustane protiv Žigmunda i Marije, intitulacija glasi “*Nos Hervoya, Inferiorum Bozne parcium Wayuoda*”.²⁶ Odmah upada u oči titula “*Inferiorum Bozne parcium Wayuoda*”, umjesto uobičajenog u njegovim ispravama “*voyvoda supremus Bozne*”, kao što je gotovo u svim njegovim ispravama i pismima. Očekivalo bi se da je u ovoj intitulaciji sadržano *inferiorum parcium comes*, kao što je slučaj u njegovim navedenim hercegskim ispravama koje se odnose na Split, jer je on za Bosnu *supremus voyvoda*, a za Donje Krajeve *comes*. Bez obzira na složenost Hrvojeve intitulacije, jedino navedena isprava iz godine 1393. stvara nelogičnost u pogledu njegove intitulacije. Zna se, naime, da je velmoža i vladar Hrvoje Vukčić Hrvatinić dobio vojvodsku titulu od kralja Tvrtka I. (1380.), ali se u nekoliko njegovih in-

titulacija navodi da je on vlašću i milošću i drugih vladara *supremus voyvoda*. Takav je slučaj i u njegovom pismu iz godine 1401. u kojem Zadranima nudi savez, gdje se on titulira kao “*Nos Hervoye supremu voyvoda regni Bosnae ac vicarius generalis principum serenissimorum (regem) regis Vladislavi et regis Ostoja*”,²⁷ zatim u ispravi izdanoj Trogiranima iz godine 1402. (13. svibnja) u kojoj opetuje intitulaciju s *promulgacijom* pa kaže da je “*per serenissimum principem et dominum Ostoyam, dei gratia, illustrem principem predictorum Rascie et Bosne regem ad partes Dalmatie et Chroatie pro reformandis certis negotiis deputatie memorie commendantes tenore presentium significamus quibus expedit universis*”.²⁸ Takvih primjera ima i u drugim njegovim ispravama, pa se za Hrvojevu intitulaciju ukratko može reći da sadrži sljedeće elemente: “*Inferiorum Bozne parcium wayvoda; supremus voyvoda regni Bosne; vicarius generalis regis Vladislavi et regis Ostoye; regnorum Rascie et Bosne summus voyvoda; regis vicarius generalis; dux Spaleti*” i prvobitno “*Inferiorum parcium comes*”. Sve navedeno odgovara realnoj vlasti koju je Hrvoje Vukčić Hrvatinić imao u svoje doba. Još se može zapaziti u donesenoj Hrvojevoj intitulaciji hercegskih isprava za Split da se ni u jednoj ne spominje titula *voyvoda* ili *supremus voyvoda*. To je pokazatelj da se ta Hrvojeva titula ponajviše odnosila na vojno područje. Postavši splitskim hercegom godine 1403., on više ne upotrebljava tu titulu, odnosno ona je ispuštena u njegovoj intitulaciji splitskih isprava. Štoviše, u njegovim splitskim ispravama može se uočiti da je titula *voyvoda* ili *supremus voyvoda* isto što i titula *hercega*. U njegovom donesenom pismu iz godine 1408. sadržana je devocija, što je pak svojstvo samo kraljevskih, odnosno vladarskih isprava. Takav je primjer sadržan i u njegovoj ispravi iz godine 1407. u obliku presude o vlasništvu nad selom Radošićem u Kliškom komitatu.²⁹

c) *Inskripcija*. Inskripcija ili adresa sadržana je u svim donesenim bosansko-humskim ispravama izdanim Splitu. U ispravama kralja Tvrtka I. iz godine 1390. donesena je u općem obliku, odnosno općenito se odnosi na njegove podanike. U ispravi njegovih poslanika iz iste godine, 1. kolovoza, inskripcija je

27 Šišić 1938, str. 170.

28 Lucius 1647, str. 391.

29 Kaptolski arhiv u Splitu, *Luciusova ostavština*, čiji su prijepis načinili don Mate Hailo i dr. sc. Marin Bego pod stručnim vodstvom vlč. prof. dr. sc. don Mihe Barade (Arhiv HAZU u Zagreb, *Lucius*, XX-12/I - XXXIII, sv. IX, fol. 32-36). Ispravu je objavio M. Ančić (Ančić 1989, str. 162-164.).

26 Smičiklas 1981, str. 529.

sadržana u dispoziciji i naraciji, pa se tek iz njih saznaje da se isprava odnosi na Splitsku općinu. Isto tako inskripcija nije čista adresa ni u ispravi izdanom splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu, od 30. kolovoza te godine, jer se tek u formuli naracije saznaje da je destinatar nadbiskup, odnosno Splitska crkva, a ujedno je u nju uključena i *promulgacija*. Donesene isprave bosanskog vojvode i hrvatsko—dalmatinskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića također sadrže formulu inskripcije. Ona je uopćena osim u njegovu pismu od 16. travnja 1391. u kojem se određeno navodi Splitski kaptol kao primatelj isprave, u kojoj je pak donesena *a tergo*, što je neuobičajeno, ali budući da je isprava sačuvana u obliku *transumpta* druge isprave, preneseno je ono što je sačuvano na poleđini isprave. S druge strane, Vukova isprava od 10. listopada 1392. sadrži također općeniti oblik inskripcije, ali istovremeno i određene *adrese* na koje je upućena isprava, to jest na Split, Trogir, Vukova zamjenika, podbana, kaštelane Klisa, Omiša i drugo. I donesena isprava kralja Ostoje iz godine 1402. (15. prosinca) sadrži određenu inskripciju koja se odnosi na Splitsku, a slijedi iza *promulgacije*. Suprotno njoj splitske isprave hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića sadrže općenitu inskripciju, osim pisma od 27. prosinca 1408. u kojem se inskripcija jasno odnosi na Splitski kaptol.

d) *Salutacija*. Tu formulu sadrži donesena povelja kralja Tvrtka I. Splitu, od 2. lipnja 1390., u obliku *salutem in domino salvatore*, a u povelji nadbiskupu Andriji Gvaldu, iz iste godine (30. kolovoza), u obliku *salutem in eo, in quo in terris regnacium solia sunt erecta*, gdje je svetopisamsko—teološkog sadržaja, što je inače uobičajeno i u drugim Tvrtkovim kraljevskim ispravama. Donesene isprave vojvode i bana Vuka Vukčića Hrvatinića dvaput sadrže salutaciju. Jedanput u pismu od 8. travnja 1391., gdje glasi “*Amici honorandi*”, i drugi put u povelji od 10. listopada 1392., gdje glasi kratko: “*salutem*”. Donesene isprave njegova brata hercega Hrvoja sadrže samo jedanput salutaciju, i to u hercegskom pismu od 27. travnja 1411., gdje glasi: “*Fideles nostri nobis sincere dilecti*”, čime se upućuje kratak pozdrav onima na koje se isprava odnosi.

e) *Arenga*. Tom formulom, koja se još naziva *exordium, proemium, prologus*, obično započinje tekst isprave, odnosno ona je zapravo uvod u konkretni predmet isprave. U donesenim je splitskim ispravama prisutna samo četiri puta, i to dvaput u poveljama kralja Tvrtka I., od 2. lipnja i 30. kolovoza 1390., u ispravi vojvode i bana Vuka Vukčića Hrvatinića od 10. listopada 1392. i u hercegskom pismu Hrvoja Vukčića Hrvatinića od 27. prosinca 1407. U prvoj Tvrtkovoj is-

pravi, od 2. lipnja 1390., sadrži moraliziranje i nije u izravnoj svezi sa sadržajem isprave te više služi kao ukras, dok je u ispravi bana Vuka i u pismu hercega Hrvoja vezana uz sadržaj isprava, odnosno odnosi se na destinataru ili primatelja isprave. Ona u drugoj donesenoj Tvrtkovoj ispravi, od 30. kolovoza 1390., svojim sadržajem izražava opravdanost onoga što se iznosi na vidjelo i naglašava vjernost i trajnost u službi kraljevim riječima upućenim splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu. “Ako se još više uzvisuje kraljevsko veličanstvo, te se hvalom i čašću uzdiže i njegovo ime, time se i država sretno širi, pa stoga i kraljevo veličanstvo istom mjerom dijeli darove zahvalnosti podanicima za njihove zasluge. Osobito se kraljeva zahvalnost treba iskazati prema crkvama katoličke vjere i crkvenim osobama koje su podložne kralju, jer se zna čijom milošću kraljevi kraljuju i vladari gospoduju”, veli kralj Tvrtko I. u arengi njegove isprave izdane splitskom nadbiskupu.

f) *Promulgacija*. Tom se formulom ukratko najavljuje sadržaj isprave, odnosno obznanjuje dotična povelja ili pismo, pa ju se stoga naziva još i *publikacijom* ili *notifikacijom*. Prisutna je u gotovo svim donesenim ispravama. U ispravi poslanika kralja Tvrtka I. iz godine 1390. (1. kolovoza) glasi: “*significamus tenore presentium quibus expedit universis*”. U dvjema ispravama bana Vuka Vukčića Hrvatinića donesena je u obliku: “*In notitiam deducimus evidenter*” 1391. (8. studenog) i “*Ad vestrorum omnium et singulorum notitiam harum serie deducimus luculentur*” 1392. (10. listopada). U donesenoj ispravi kralja Ostoje iz godine 1402. (15. prosinca) *promulgacija* obznanjuje ono što slijedi na molbe podnesene u ime rektora, sudaca, Vijeća i Komune grada Splita. U ispravama hercega Hrvoja sadržana je u ispravi iz godine 1411. (27. travnja), gdje je opširna i jasno govori o predmetu isprave, pisma, a iste godine 17. lipnja sasvim je kratka i glasi: “*presentes inspecturis clarefecit*».

g) *Naracija*. Formula naracije ili *expozicije* donesenih isprava govori o okolnostima koje su prethodile pojedinom pravnom činu i njegovoj dokumentaciji. Ona donosi ili spominje važne podatke koji su nam danas dragocjeni za proučavanje povijesti toga razdoblja, pa će stoga o njezinu sadržaju biti više govora u povijesnim okolnostima nastanka i sadržaju donesenih isprava. U ispravi kralja Tvrtka I. nadbiskupu Andriji Gvaldu iz 1390. (30. kolovoza), primjerice, slijedi iza formule arenge i donosi podatak o destinataru isprave, o kojem će također biti više riječi u govoru u povijesnim okolnostima nastanka i sadržaju donesenih isprava. U predmetnoj ispravi

nakon naracije slijedi formula *peticije* ili *intervencije*, koje nema u drugim donesenim ispravama, kojom se pak epitetima *humiliter et devote* navodi da po pravu dotičnoj Splitskoj crkvi pripada sve ono što joj je pripadalo u doba Tvrtkovih prethodnika, osobito ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. Velikog. To su zapravo jurisdikcije, posjedi, desetina i ostala davanja i običaji o kojima se podrobnije govori u formuli *dispozicije* te isprave.

h) *Dispozicija*. Ta diplomatska formula obuhvaća najveći i najvažniji dio teksta svake srednjovjekovne isprave pa tako i donesenih isprava. Ona izražava volju donatora u pogledu pravnog čina, odnosno donosi materijalni i moralni objekt isprave. Na temelju nje utvrđuju se povijesne činjenice koje se pozivaju na isprave kao na izvore prvog reda. Dispozicija je zapravo bit isprave pa će i o njezinom sadržaju za svaku ispravu, kao i za naraciju, biti opširnije govora u povijesnom sadržaju i okolnostima nastanka donesenih isprava.

i) *Sankcija*. Formula se sankcije nadovezuje na dispoziciju. Njome se želi ostvariti ono što je doneseno u dispoziciji, odnosno izvršava se pravni čin isprave. Stoga se ta formula konstantno nalazi uz formulu dispozicije, ali u donesenim ispravama nije konstanta jer njezinu ulogu preuzimaju druge formule. Sankcijom se, dakle, izriče kazna onima koji bi spriječili izvršenje dispozicije, ili pak nagrada onima koji izvrše ono što je doneseno u ispravi. U ispravi kralja Tvrtka I. izdanoj splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu godine 1390. (30. kolovoza) ta je formula vrlo kratka. Njome se ukratko kazuje da će se onoga koji se usprotivi predmetu isprave smatrati protivnikom kraljeva dostojanstva. To pak znači da ga može stići duhovna ili materijalna kazna ili obje te kazne. Duhovna može biti srdžba Božja, anatema, ekskomunikacija, prokletstvo i slično, a materijalna uglavnom oduzimanje dobara, plaćanje globe državnoj blagajni i tamnica. U donesenim ispravama bana Vuka Vukčića Hrvatinića iz godine 1391. (8. studenog) i godine 1392. (10. listopada) sankcija određuje materijalnu kaznu. U ispravi iz 1391. (8. studenog) čak se određuje i visina globe, 200 zlatnih dukata, koja se ima uplatiti u bansku blagajnu u slučaju ako bi tko spriječio naredeno u dotičnoj ispravi.

j) *Koroboracija*. U donesenim ispravama Splitu formula je koroboracije sadržana samo u ispravama forme povelja, dok joj u pismima nema spomena. Tom formulom donator najavljuje sredstva i način kojima pravnom činu osigurava pravni učinak. Najčešća sredstva koja se najavljuju su pečat, kratka izjava da je o pravnom činu napisana isprava, potpis, razni znakovi, svjedoci i drugo. U donesenoj povelji

kralja Tvrtka I. Splitu iz godine 1390. (2. lipnja) ta su sredstva *pečat*, “*sub nostro duplici sigillo pendenti*”, i *svjedoci*. Međutim, u povelji njegovih poslanika iste godine na prvi kolovoza u koroboraciji se ne spominje nikakav pečat, nego se spominju samo svjedoci. To je samo po sebi razumljivo jer su svjedoci *de facto* upravo i izvršitelji pravnog čina te isprave, čiji su predmet teritorijalne granice općine Splita, pa dotični svjedoci jamče za ostvarenje pravnog čina, a ne pečat, iako to ne znači da pečat nije visio na ispravi. Isto tako i u povelji bana Vuka Vukčića Hrvatinića iz godine 1391. (8. studenog) svjedoci su izvršitelji donesenog u ispravi (*per pristaldos et executores*), ali se spominje i pečat (*sub impressione nostri sigilli consueti*), kako bi isprava vrijedila i kasnije i kako bi se na nju moglo pozivati kao na autentičan dokument. Međutim, u njegovoj povelji iz godine 1392., 10. listopada, koroboracija se sastoji od kratke izjave i navođenja pečata (*sub nostro sigillo*), a spojena je sa sankcijom i *datacijom*. Isto tako, i isprave hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića Splitu sadrže u koroboraciji kratku izjavu da je isprava napisana, i navode pečat kao sredstvo ovjere, odnosno izvršenja donesenog u ispravi. Donesena povelja kralja Ostoje Splitu iz godine 1402. (15. prosinca) također sadrži pečat kao sredstvo ovjere i vjerodostojnosti isprave. U kraljevskoj povelji Tvrtka I. splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu godine 1390. (30. kolovoza) sredstvo ovjere je pečat i kratka izjava. Notar ili prevoditelj te povelje navodi da se na pergameni nalazio voštani viseći pečat, koji je bio obješen o svilenoj vrpici crvene boje. Koroboracijom završava središnji ili glavni dio isprave.

k) *Svjedoci*. Oni se u donesenim ispravama Splitu javljaju u Tvrtkovoj kraljevskoj povelji iz 1390. godine, 2. lipnja, u povelji njegovih poslanika iz iste godine, 1. kolovoza, i u povelji bana Vuka Vukčića Hrvatinića iz god. 1391., 8. studenoga. Više o njima u povijesnim okolnostima nastanka i sadržaju donesenih isprava.

l) *Datacija*. Ta se diplomatska formula donesenih isprava nalazi na kraju osim u ispravi Tvrtkovih poslanika 1. kolovoza 1390. i u Ostojinjinoj ispravi 15. prosinca 1402. Potonja je isprava sačuvana do naših dana u objavljenom prijepisu, pa se najvjerojatnije i njezina datacija u izvorniku također nalazila na kraju isprave. Tvrtkova se datacija navedene isprave sastoji od mjeseta (Sutjeska), godine *Gospodnje*, indikcije koja točno odgovara toj godini, dana i mjeseca. Datacija isprave Tvrtkovih poslanika glasi: “*Anno domini 1390, indictione XIII, die primo mensis augusti*”. U njoj se navodi indikcija, ali se ne navodi mjesto izdanja jer je ta isprava koncipirana, a možda i sastavljena, na terenu

prilikom komisijskog određivanja splitskih granica. U protivnome se može pretpostaviti da je napisana ili u Splitu ili u Sutjesci. Datacija se u Tvrtkovoju ispravi splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu godine 1390. (30. kolovoza) sastoji od mjesta, godine Gospodnje, dana, mjeseca i indikcije koja točno odgovara godini isprave. Donosi se dakle zemljopisni (Sutjeska) i vremenski datum (dan, mjesec, godina i indikcija). Godina je uzeta po godini rođenja Isusa Krista, a kao njezin početak uzet je prvi dan mjeseca siječnja. Pod danom se podrazumijeva vrijeme od izlaska do zalaska sunca (*dies naturalis*), a pod indikcijom razdoblje od petnaest godina. Nadalje, datacija u ispravama bosanskog vojvode i dalmatinsko-hrvatskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića također se nalazi na kraju. U njegovom pismu iz godine 1391. (16. travnja) datacija donosi mjesto izdanja isprave (*Datum in obsidione Clissie*), dan i mjesec. Godina se ne donosi jer je ta isprava sačuvana u prijepisu kao umetak jedne isprave Splitskoga kaptola iz koje se doznaje godina. Vukove isprave iz 1391. (8. studenoga) i 1392. (1. prosinca) godine sadrže, uz dan, mjesec, godinu, i oznaku indikcije. Datacije se hercega Hrvoja u donesenim ispravama također nalaze na kraju. Njegovo pismo iz 1408. (27. prosinca) donosi dataciju s nešto izmijenjenim redoslijedom. Najprije dolazi mjesto (*Datum in castro nostro Ymotte*), zatim godina, dan i mjesec. Datacija njegova pisma iz godine 1411. (28. travnja) glasi: "*Scripta in castro nostro Oui 27. men. Aprilis 3. Ind. 1411.*" Ta je datacija sporna, jer je problem u neslaganju indikcije i godine. Stoga I. Lucius tu ispravu stavlja u godinu 1411.,³⁰ a F. Šišić u 1410.³¹ Šišić je donekle u pravu jer se *de facto* radi o godini 1410. po današnjem računanju godina (*stilus Circumcisionis*), po kojem godina počinje 1. siječnja. Na sreću je u ispravi donesena indikcija koja može opravdati i Luciusovu i Šišićevu dataciju za tu ispravu, a to je treća indikcija. Ako se uzme Luciusova 1411. godina, kako stoji u prijepisu isprave, onda bi njoj odgovarala četvrta indikcija. Šišić pod pretpostavkom da je treća indikcija točno navedena u ispravi, ispravljala godinu 1411. u godinu 1410. Prema formuli $x+3/15$ izračunavanja indikcije slijedilo bi prema Luciusu: $1411+15$ jednako treća indikcija, a trebala bi biti četvrta, dok prema Šišiću: $1410+3/15$ jednako treća indikcija, što je pak i točno. Međutim, Šišić je isto tako mogao s pravom pretpostaviti da je u ispravi pogrešno stavljena na treće mjesto četvrta indikcija pa je stoga godina 1411. točna, jer i 1410. i 1411. odgovaraju Hrvojevom

dobu izdavanja isprave Splićanima. Nije sačuvan izvornik pa se ne zna je li Lucius pogrešno prepisao taj datum ili je možda sam notar pogriješio. Bilo kako bilo, može se smatrati da Luciusov datum u ovoj ispravi nije u kontradikciji. Naime, u toj ispravi je godina 1411. uzeta prema *mos Venetus* računanja početka godine (1. ožujka). Ako se oduzme jedna godina, kako se inače radi, onda točno ispada Šišićeva 1410. godina, koja pak odgovara navedenoj trećoj indikciji u ispravi. Notar je dakle u ovoj Hrvojevoj ispravi uzeo 1411. godinu prema *more Veneto* i treću indikciju iz jedne od četiri vrste indikcija koja pak odgovara i toj godini. Jednostavnije rečeno, notaru te isprave odgovara treća indikcija za 1411., a nama za 1392. godinu, što se pak ne uklapa u povijesne okvire sadržaja predmetne isprave. U protivnome ta bi isprava trebala biti potpuno krivo datirana. Doduše, ima jedna nelogičnost u toj ispravi. Naime, u njoj Hrvoje naziva kralja Ostoju bivšim kraljem, iako je Ostoja već godine 1409. opet kralj. Međutim, zna se zašto splitski herceg Hrvoje naziva kralja Ostoju bivšim kraljem. On ga, naime, više ne priznaje kraljem, pa se isprava nikako ne može smatrati pogrešno datiranom, pogotovo nikakvim falsifikatom, jer svi drugi izvori govore o istinitosti njezina sadržaja. Sljedeća Hrvojeva isprava, povelja, iz 1411. godine (17. lipnja) sadrži također indikciju, koja se poklapa s godinom. U toj je dataciji najprije navedeno mjesto (*Datum Toplice*), onda dan, mjesec, indikcija pa tek onda godina. Toponim Toplice odgovara mjestu Topusko.³² Na kraju govora o dataciji donesenih isprava može se ukratko zaključiti da su sve donesene isprave izdane Splitu, osim Hrvojeve iz 1411. godine, 27. travnja, datirane prema *stilus incarnationis* ili *stilus annuntiationis*.

m) *Notar*. Notar ili *pisar* donesene isprave kralja Tvrtka I. iz godine 1390. (2. lipnja) je naslovni kninski biskup Dubrovčanin Mihovil. Tu je ispravu pisao u Sutjesci, a svjedoci su mu bili knez Dabiša, knez Stipoje Hrvatinić, knez Pavao Radinović, protovestijar kraljevskog dvora Tripun, vojvoda Vlatko od Usore, knez Priboje Meštović (Masnović), župan Biljak Sanković i kraljev vinotoča Sladić. Iako se ne navodi, on je te godine, 1. kolovoza, vjerojatno napisao i ispravu Tvrtkovih poslanika za određivanje splitskih granica. Međutim, Tvrtkovu ispravu splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu iste 1390. godine, 30. kolovoza, napisao je Toma Lužac, vicekancelar na dvoru kralja Tvrtka I. i njegov dobro poznati notar. Dobio je nadimak *de Lusach* po mjestu svoga rođenja Lušci u

30 Lucius 1674, str. 391.

31 Šišić 1902, str. 283.

32 Ančić 1989, str. 160.

Donjim Krajevima. Naselje s takvim imenom postoji i danas.³³ Toma Lužac je poznat po pisanju ćirilčkih isprava, a iz ove je isprave razvidno da je pisao isprave i na latinskom ili je tu ispravu netko preveo na latinski jezik. Također je iz te isprave vidljivo da je nosio titulu *viccancelara* na dvoru kralja Tvrtka I., što znači da se iznad njega nalazio *kancelar* za dalmatinske gradove, možda u osobi navedenoga naslovnoga kninskog biskupa Dubrovčanina Mihovila. Za druge donesene isprave Splitu nisu navedeni njihovi pisari.

3. Povijesni sadržaj i okolnosti nastanka donesenih isprava

I. *Isprava kralja Tvrtka I. Splićanima od 2. lipnja 1390.* Ta je povelja kralja Tvrtka I. (1377.–1391.) zapravo *na-grada* Splićanima za njihovo prelaženje ispod ugarsko–hrvatske vlasti pod bosanskog kralja. Realizacija njezina sadržaja bit će ostvarena dva mjeseca nakon njezina izdanja, i to u aktu Tvrtkovih poslanika koji su izdali novu ispravu Splićanima u svezi s uređenjem njihovih granica sa susjedima. Naime, mjeseca travnja godine 1389. Splićani su, ne zna se točno po koji put, pregovarali s bosanskim kraljem Tvrtkom I. Uvidjeli su, nakon što su bosanske čete i vojska vranskog priora Ivana Paližne 10. prosinca 1389. kod Vrane porazile hrvatsko–ugarsku kraljevsku vojsku, da se više neće moći othrvati bosanskom kralju, pogotovo što im ugarsko–hrvatski kralj Žigmund Luksemburški (1387.–1437.) nakon toliko njihovih vapaja nije pružio sigurnu pomoć. Stoga 8. svibnja 1390. pošalju poslanike plemiće Petra Zorića (Zori), Dionizija Ilića (Helie), Nikolu Sriću (Srechie) i Mišu Madijeva bosanskom kralju. Istodobno su poslanici bili upućeni i Tvrtkovom vojnom zapovjedniku Ivanu Horvatu u Trogir. Ovaj su put Splićani stvarno mislili na predaju svojega grada pod Tvrtkovu vlast i doista nedugo zatim navedeni poslanici su predali rodni grad vlasti i zaštititi kralja Tvrtka I.³⁴ Na to im je Tvrtko izdao svoju veliku povelju, o kojoj je riječ, kojom je potvrdio Splitskoj općini sva njezina dotadašnja prava i povlastice, određivši granice njihove općine i obećavši da će poslati svoje poslanike, protovestijara Tripuna, naslovnog kninskog biskupa Dubrovčanina Mihovila, kneza Stanoja Jelačića i logofeta Vladoja, da to provedu u djelo na licu mjesta. U toj povelji kralj Tvrtko naziva Splićane *nostris fideles*, naši vjerni, a granica Splitske

općine teku sljedećim tijekom: Počinje od planine Mosora na istoku pa ide pravo putem toka rijeke Salone, odnosno rijeke Jadra, prema zapadu, dijeleći grad Klis od Splićana, odnosno od splitskog teritorija. Teritorij na zapadnoj strani rijeke Salone, Jadra, pripada Splićanima skupa s uobičajenim mlinovima. S gornje strane, sjeverne, ta se granica pruža zidinama stare Salone pa ravno prema brdu Sv. Mihovil, sve do stupa koji je oznaka za granicu između Splićana i Trogirana. Na drugoj strani splitska se granica i posjedi s Omišom protežu duž rijeke Cetine, ne navodi se početak kao s Klisom niti na kojoj strani Cetine, pa tokom rijeke sve do njezina utoka u more pokraj vrha brda koje se zove Primorje, a odatle pravcem prema Splitu, valjda uz morsku obalu, jer su na kopnu Poljica. U granice su uključeni posjedi, sela, zemlje, vode, livade koje se kose, gajevi, pašnjaci i sve drugo što se nalazi unutar njih. Nema detaljnog opisa granica s Trogirom niti s Poljicima, što je znak da te granice nisu bile problematične kao s Klisom i Omišom. Takvim uređenjem granica Splita s Klisom i Omišom kralj Tvrtko u ispravi smatra da će prestati međusobne razmirice zbog kojih je proliveno dosta krvi i palo dosta glava. Gradove Klis i Omiš kralj Tvrtko u svojoj ispravi naziva *našim kraljevskim gradovima*, ali ih je tom ispravom oštetio i udovoljio traženjima Splićana kako bi ih pridobio pod svoju vlast. Tako primjerice, u povijesnim izvorima ne postoje naznake da je poljičko Primorje prije te Tvrtkove isprave iz 1390. godine pripadalo Splitu.³⁵

II. *Isprava poslanikā kralja Tvrtka I. Splićanima od 1. kolovoza 1390.* Naime, još dok su splitski poslanici boravili u Sutjesci na dvoru kralja Tvrtka I. i ugovarali o uvjetima predaje Splita pod bosansku vlast, Tvrtko im je na njihovu zamolbu odredio granice njihove općine i ujedno obećao da će to na licu mjesta učiniti njegovi poslanici. Iz tih su se razloga 1. kolovoza 1390. u Splitu našli Tvrtkovi poslanici protovestijar Kotoranin Tripun Bučić, kninski naslovni biskup Dubrovčanin Mihovil i logofet Vladoje. Uz njih su bili knez Juraj Radivojević³⁶ iz Makarskog primorja, knez Juraj Dražojević iz Poljica i druga bosansko–humuska i hrvatska gospoda, vlastela. Oni odrediše granice Splitske općine prema Trogiru, Klisu, Poljicima i Omišu. To je upravo prva bosansko–humuska isprava u kojoj se kralju Tvrtku I. proširuje intitlacija i s *rex Dalmatiae et Croatiae*. Postoji mogućnost da ga je upravo tada splitski nadbiskup ili kninski biskup okrunio

33 Vego 1957, str. 70.

34 Klaić 1882, str. 185–189; Ćorović 1925, str. 85–86; Rački 1868, str. 102–105.

35 Nazor 2002, str. 50 (29–57).

36 U ispravi *Radivojević*.

za kralja tih zemalja, ali za to nemamo drugih izvora osim te isprave. Prije nego su odredili splitske granice, Tvrtkovi su poslanici osobno obišli postojeće stare granice i istražili posjede, zemlje, kuće, međaše i drugo, a onda odredili nove i izvijestili splitske plemiće Petra Goriju, Dionizija Heliju, Nikolu Sriću i Mihiu Madija da upozore cijelu Splitsku općinu i sve stanovništvo kako trebaju poštovati novoodređene granice. Prema toj ispravi Tvrtkovih poslanika splitske su granice izgledale ovako: Počinjale su od planine Mosora prema istoku, pravcem kako teče rijeka Jadro kroz Solin, što je bila zapadna granica Splita i kraljevskoga grada Klisa. Prostor s lijeve obale rijeke Jadro pripadao je Splitu, sa svim mlinovima koje su držali Splićani, a s druge strane rijeke splitska je granica tekla od zidina drevne Salone pa pravo putem prema brdu Sv. Mihovil. Na tom je putu bilo dosta svađa i nesporazuma te da bi granica bila točno naznačena, stavljeni su posebni znakovi. Naime, u sredini kote nedaleko od mora, koja se zove Glavica, gdje su obično pristajali brodovi za izvoz kamena iz Salone, bio je postavljen u nazočnosti poslanika stupić na čijoj su gornjoj strani uklesana slova *S. P.* za označavanje posjeda grada Splita.³⁷ Zatim odatle prema brdu Sv. Mihovila k jednoj hridini na kojoj su s njezine južne strane također uklesana spomenuta slova *S. P.* Nastavlja se prema jednoj stijeni koja gleda prema brdu Sv. Mihovila na kojoj su također uklesana spomenuta slova *S. P.* Odatle slijedi prema crkvi sv. Mihovila, a s brda sve do stupića koji označava granicu između Splićana i Trogirana.

Granica Splita s Omišom tekla je od rijeke Cetine pa ravno, kako se put obara prema moru, sve do vrha planine koja se zove Primorje.³⁸ S druge pak strane sve do morske obale.

Najteže je bilo razgraničiti posjede Splićana prema Klisu i Poljicima. Stoga kralj Tvrtko I. preko svojih poslanika korigira te granice na štetu Klišana i Poljičana, iako im je te granice odredio još u doba kad se Klis predao pod njegovu vlast i kada su se Splićani još dvoumili bi li priznali bosanskoga kralja. Klišani i Poljičani su mu tobože podmetnuli stare lažne isprave pa je on zbog njih navodno i oštetio Splićane u njihovim granicama. Radilo se zapravo, obratno, i o tome da se Split pridobije za bosansku vlast pa makar na štetu Klisa i Poljica.

Među Tvrtkovim poslanicima nalazio se i Vladoje iz Raške, jedan od glavnih savjetnika Tvrtkova dvora. Njega je kralj Tvrtko doveo iz Raške. Tada je Tvrtko

reorganizirao svoju kancelariju uredivši je po uzoru na rašku. Od toga se doba notari Tvrtkovih isprava jedno vrijeme ne zovu *dijaci već logofeti*. Vladoje je napisao niz Tvrtkovih isprava i obavljao mnoštvo funkcija na njegovu dvoru. Puno puta je bio Tvrtkov poslanik za kraljevske poslove. U određivanju splitskih granica važnu ulogu je odigrao i knez Stanoje Jelačić, koga se također puno puta nalazi u Tvrtkovim službama. Tako ga 10. studenoga 1381. kao Tvrtkovog službenika, odnosno opunomoćenika, nalazimo kako diže dvije tisuće perpera *dmítrovdanskog* dohotka od Dubrovčana za 1380. godinu, a isto tako 23. svibnja za 1382. godinu.³⁹ Knez je Stanoje Jelačić uz vojvodu Vlatka Vukovića odigrao veliku ulogu posredništva između Splićana i kralja Tvrtka I., kako se vidi i iz donesene Tvrtkove isprave Splićanima izdane 2. lipnja 1390. Odigrao je i niz drugih uloga u ime bosanskoga kraljevskog dvora. Predmetnu je ispravu po svoj prilici napisao sam kninski biskup Mihovil kao i potonju spomenutu, i to vjerojatno u Splitu ili u kraljevskom dvoru u Sutjesci,⁴⁰ nakon što je skupa s drugim poslanicima označio splitske granice. Upravo je njega kralj Tvrtko I. u svojstvu kninskoga naslovnog biskupa imenovao kraljevskim kancelarom za hrvatske krajeve, kao što je tu funkciju u doba hrvatskih narodnih vladara inače obnašao kninski biskup. Tvrtku je to imponiralo jer je ozbiljno pomišljao na hrvatsku krunu, kojoj je pak bio veoma blizu, smatrajući da na nju ima pravo i po rodbinskoj svezi. Nazočni svjedoci predmetne isprave su: Grgur Radivojević, Vulelcije Nenadić, Ugrin Razić, Bodacije Pribislavić, Grgur Dražojević iz Poljica, Barko zvani Kastanja, svi plemići i ugledni ljudi, te tri splitska kanonika: Nikola Perverseni, Ivan Cvitac i Ivan Georgi.

Tvrtko je, dakle, tom ispravom Splićanima potvrdio sve dotadašnje privilegije i k tomu odredio granice prema Klisu i Omišu upravo onako kako su Splićani tražili. Između Splita i Klisa određena je granična crta od Mosora prema zapadu na rijeku Solin, poslije Jadro, uključujući i mlinove, a prema

39 Ćorović 1925, str. 103–104.

40 Šime Ljubić je na kraju objavljenog teksta svoga prijepisa stavio početno slovo *S.* Ono je vjerojatno inicijal za *Sotesca* ili *Spalatum*, ali nismo sigurni na što se odnosi pa smo skloniji *Sutjesci* iz razloga što je matičnu ispravu kralj Tvrtko I. izdao početkom lipnja 1390., a ova je izdana 1. kolovoza te godine, dovoljno, dakle, da poslanici obiđu granice i vrte se u Sutjesku s predloženim korekcijama. Manja je vjerojatnost da je *S.* oznaka za *sigillum*, koji je original isprave zasigurno sadržavao, jer bi onda izdavač stavio uobičajenu oznaku za pečat, *L.S.*

37 To jest *Spalati possessio*.

38 Granica na ovom mjestu nije jasna.

Omišu Split je zadobio poljičku obalu i priobalje do rijeke Cetine, odnosno od mora do vrha planine zvane Primorje, sve na štetu Klišana i Poljičana, jer su Splitski prešutjeli izvorne dokaze da to nije njihovo i Tvrtkovim poslanicima podmetnuli lažne dokaze na temelju kojih je Tvrtko poništio netom dane, 2. lipnja iste 1390. godine, povlastice Klisu i Omišu. Prema predmetnoj ispravi, razgraničenje su proveli Tvrtkovi poslanici 1. kolovoza iste 1390., najvjerojatnije u samom Splitu jer na teren nisu mogli izaći zbog protivljenja drugih strana. Tako je Splitska komuna *de iure* prvi put "proširila svoje granice do Omiša, odnosno do rijeke Cetine, obuhvativši cijeli teritorij Primorja, od mora do planine".⁴¹ Međutim, Tvrtko tom ispravom nije trajno riješio sukobe Splita sa susjedima, jer je primjerice godine 1397. kralj Žigmund Poljičko primorje vratio Omišu.⁴²

III. *Isprava kralja Tvrtka I. splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu od 30. kolovoza 1390.* Tragičnom smrću (1386.) novookrunjenoga ugarsko-hrvatskoga kralja Karla II. Dračkog (1385.–1386.) u Hrvatskoj su nemiri dosegli svoj vrhunac. Sve te događaje budnim je okom pratio bosanski kralj Tvrtko I. (1377.–1391.). On se samo prividno držao po strani sve dok godine 1385. nije dobio grad Kotor od Ludovikove kćeri kraljice Marije. Međutim, kada je kraljica Marija, sa svojom materom Elizabetom (Jelisavetom), bila zatočena u Novigradu kod Zadra, Tvrtko prekrši obećanje dano 1385. godine⁴³ i pridruži se hrvatskim pobunjenicima, pružajući utočište onima koji su protjerani iz Hrvatske i Dalmacije. Od hrvatskih pobunjenika najprije nađe saveznika u osobi vranskoga priora Ivana Paližne i predstavnika nekoć moćne obitelji Šubića, svojih rođaka po majci. Prvi se Tvrtku pridruži grad Klis, grad majčine djedovine, čija mu Općina pošalje na pregovore u Sutjescu svoje poslanike arhiprezbitera Franka i građane Matiju Rogovića i Ostoju Jankovića. Tim poslanicima kralj Tvrtko 22. srpnja 1387. u svome kraljevskom dvoru, *auli*, u Sutjesci izda povelju kojom primi Klis pod svoju zaštitu i potvrdi Kliškoj općini povlastice koje je imala još za vladavine banova Mladena i Pavla te kneza Jurja Šubića.⁴⁴ Dobivši grad i Općinu Klis u svoju vlast, Tvrtko čini veliki korak u svojoj političkoj nakani prema dalmatinskim gradovima. Klis, prebivalište i njegovih preda, postaje mu ključ za gradove Split i Trogir te vanjska vrata dijela

stare Hrvatske prema moru. Uz to mu je vranski prior Ivan Paližna bio čvrst zid na čijim su stijenama postavljena ta vrata. Nakon toga, u mjesecu travnju 1389., počeše Splitski, ne znamo već po koji put, pregovarati s Tvrtkom. Oni, naime, nakon što su bosanske čete i vojska Ivana Paližne 10. prosinca 1389. kod Vrane porazili ugarsku kraljevsku vojsku, koju je predvodio ban Ladislav, i nakon ponovne predaje grada Klisa kralju Tvrtku, uvidješe da se više neće moći othrvati bosanskom kralju, pogotovo što im ugarski kralj Žigmund (1387.–1437.) nakon toliko vapaja nije pružio odgovarajuću pomoć, odluče predati Split pod okrilje kralja Tvrtka. Stoga 8. svibnja 1390. pošalju kralju Tvrtku poslanstvo u sastavu plemića Petra Zorića, Dionizija Ilića, Nikole Sriće i Mihe Madijeva. Istovremeno su poslanici bili upućeni i Tvrtkovom povjereniku Ivanu Horvatu u Trogir. Ovaj su put Splitski stvarno mislili na predaju grada kralju Tvrtku. Nedugo zatim već 2. lipnja 1390. navedeni poslanici predadu rodni grad Split vlasti i zaštitu kralja Tvrtka. Na to im Tvrtko izda svoju veliku povelju kojom potvrdi Splitskoj općini sva njezina dosadašnja prava i povlastice, određivši granice Općine. U toj ispravi Tvrtko Splitskane naziva *naši vjerni*, ujedno obećavajući njihovim poslanicima ispunjenje i drugih molbi, u prvom redu da će poslati svoje poslanike da na mjestu urede njihove granice sa susjedima. Ispravu je svojom rukom napisao u kraljevskoj *auli* u Sutjesci naslovni kninski biskup Dubrovčanin Mihovil.

Kada su ostali dalmatinski gradovi doznali što je učinio Split, odluče i oni tako postupiti. Jedino grad Trogir, inače do sada jedini dalmatinski grad koji je pokazivao najviše sklonosti prema bosanskom kralju, stade na suprotnu stranu, opirući se Tvrtku. Pretpostaviti je da su Trogirani tako postupili zato što su prethodno smatrali da se oni preko Tvrtka bore protiv Žigmunda, koji je bio prepreka Ladislavu Napuljskom (1386.–1409.) do hrvatsko-ugarske krune, ne računajući da i Tvrtko teži za tom krunom, bar za njezinim hrvatskim dijelom. A sada, kad su uvidjeli da će Tvrtko ubrati plodove i da je za svoj interes upotrijebio i Trogir, počnu se opirati.⁴⁵ No, vjerojatno Trogirani nisu bili zadovoljni granicama sa Splitom i Klisom, koje su se i njih ticala, koje su pak po kraljevu nalogu uspostavili Tvrtkovi poslanici početkom kolovoza 1390. Međutim, brzo uvidjevši da je stvar otišla predaleko i da je prekasno oteti se, Trogirani odluče predati Trogir Tvrtku. Na to im on u svome stolnom mjestu Sutjesci izda svečanu povelju sa sličnim

41 Nazor 2003, str. 59 (45–81).

42 Nazor 2003, str. 59 (45–81).

43 Kukuljević-Sakcinski 1852, str. 36.

44 Smičiklas 1981, str. 73–74.

45 Čorović 1925, str. 85–86.

sadržajem kao i Splićanima.⁴⁶ Nakon njih Tvrtku su svoje poslanstvo poslali u Sutjesku i Šibenčani, čiji su predstavnici bili Dujam Furetić i Ivan Naplavić, koji, pak, ovlaštenu od Šibenske općine, predadoše grad Šibenik kralju Tvrtku. On im 11. lipnja 1390., također u Sutjesci, izda svečanu povelju kojom Šibeniku potvrdi stare povlastice, kao što je prethodno učinio gradovima Klisu, Splitu i Trogiru. Isprava je bila sastavljena na hrvatskom i latinskom jeziku.⁴⁷ Nakon tih dalmatinskih gradova Tvrtku se podvrgoše i otoci Brač, Hvar i Korčula. Brački su poslanici Juraj Dujmov, Nikša Petrulov i Miha Balaj, posebno preporučeni Tvrtku od bana Ivana Horvata, još prije svojega polaska u Bosnu položili zakletvu vjernosti pred svojim notarom. Tvrtko im, kao i drugim dalmatinskim gradovima, 22. srpnja 1390. u kraljevskoj auli u Sutjesci izda svečanu povelju na hrvatskom i latinskom jeziku, kojom potvrdi stare povlastice, od kojih je Bračanima bila najvažnija da sami mogu birati svoje knezove koje će kralj potvrđivati.⁴⁸ I dok su još splitski poslanici boravili u Sutjesci na dvoru kralja Tvrtka i ugovarali o uvjetima predaje Splita, Tvrtko im na njihovu zamolbu odredi granice njihove općine i ujedno obeća da će to na licu mjesta provesti njegovi poslanici. Oni su tu učinili po željama Splićana, iako su time oštećeni Klis i Poljica.

Nakon toga Tvrtko započne s uređivanjem unutarnjih poslova u tim dalmatinskim gradovima te u tu svrhu najprije stupi u kontakt sa splitskim nadbiskupom Andrijom Gvaldom, dobro znajući da će najlakše učvrstiti svoju vlast u staroj Hrvatskoj bude li u dobrim odnosima s primasom Katoličke crkve u Splitu. Posao mu je bio olakšan jer je i sam nadbiskup došao u Sutjesku pokloniti se svome novom kralju, kojom mu prilikom Tvrtko na 30. kolovoza 1390. izda svečanu povelju o starim povlasticama Splitskog kaptola. Tom ispravom Tvrtko primi Splitsku nadbiskupiju pod svoju zaštitu i odredi Pavla Klešića da u osobi njegova vojvode za Hrvatsko Kraljevstvo štiti njezine interese. Prije splitskog nadbiskupa Gvalda, kako se može vidjeti iz Tvrtkove isprave Trogiranima, u Sutjesku se dolazio pokloniti kralju i trogirski biskup. Iz toga proizlazi da je i njemu Tvrtko izdao povelju s povlasticama, koja se nije sačuvala. Splitski je nadbiskup Andrija Gvaldo tih godina bio protivnik

Žigmundove stranke pa se moglo i očekivati da će on svoju Crkvu podložiti bosanskom kralju, ali poslije, nakon Tvrtkove smrti, postao je Žigmundov pristaša i veliki prijatelj te protivnik bosanske vlasti. Gvaldo je bio rodom iz Italije, a je li bio mletački orijentiran i jesu li mu Mlečani povjeravali kakvu ulogu u tim zbivanjima, teško je pouzdano reći, ali i to je moguće. Ako je što bilo u tom smislu, onda je Venecija bila suglasna da Split i splitski nadbiskup priznaju bosansku vlast, dajući time i sebi nade da bi mogli u povoljnom trenutku lakše priznati i njezinu vlast, jer su dobro znali da je Split pod ugarsko–hrvatskim kraljem. Cilj je, naime, Venecije bio da Split otuđi od matične ugarsko–hrvatske krune i prepusti ga drugoj vlasti, te onda, kada bude spremna, s morske strane učiniti sa Splitom isto što je Tvrtko učinio s kopna. Tako je Venecija planirala i s drugim dalmatinskim gradovima koje je osvojio Tvrtko, osim Zadra, s kojim je imala poseban plan. Iako je rečeno logički slijedi i pretpostavka bez dokaza, ipak se nakon nekog vremena dogodilo da su Split i cijela Dalmacija, osim Dubrovnika, potpali pod mletačku vlast.

Nadalje nam povijesne okolnosti nastanka i sadržaj Tvrtkove isprave nadbiskupu Gvaldu jasno svjedoče da je bosanski kralj katolički vladar i da je osobno katolik, jer se u ispravi ponosi što je biljka Katoličke crkve (*qui fidei catholice, cuius plantulam me recolo fundatur*). Netom prije toga u formuli salutacije isprave upućuje pozdrav te kaže: “*salutem in eo, in quo in terris regnantium solia principum et regnum sunt erecta*”, a u naraciji kazuje da mu je osobita čast što može iskazati svoju kraljevsku milost crkvama (biskupijama) katoličke vjere i njezinim poglavarima koji su mu podložni, odnosno koji ga priznaju zakonitim vladarom. Poput hrvatskih kraljeva narodne krvi, koji splitskog nadbiskupa Lovru (1059.–1099.) u izvorima nazivaju duhovnim ocem, tako i kralj Tvrtko I. u ispravi nadbiskupa Andriju Gvalda (1389.–1402.) naziva vjernim savjetnikom i svojim duhovni ocem kapelanom. U istoj se ispravi splitskom nadbiskupu također izravno poziva na svoga prethodnika sretne uspomena kralja Ludovika I. Velikog (1342.–1382.), a to čini i u drugim svojim ispravaama izdanim primorskim gradovima. To svjedoči da se smatrao izravnim Ludovikovim nasljednikom na hrvatskom teritoriju, kao i njegovi kasniji nasljednici bosansko–humski vladari, ne priznavajući ni kraljicu Mariju, ni Karla I. Dračkog, ni Ladislava Napuljskog, a posebice ne Žigmunda s kojim je u izravnom sukobu oko hrvatsko–dalmatinskih gradova. Tvrtko se isto tako smatra nasljednikom i mjerodavnim u odnosu prema crkvenim dobrima

46 Arhiv HAZU u Zagrebu, *Lucius*, XX–12, sv. VII, fol. 113. (Prijepis don Mate Haila i dr. sc. Marina Begen pod nadzorom prof. dr. sc. don Mihe Barade iz Luciusove ostavštine u Kaptolskom arhivu u Splitu – Ormar B).

47 Smičiklas 1981, str. 297–299.

48 Smičiklas 1981, str. 306–309.

i pravima na novoosvojenom prostoru, ali samo u političkom smislu vlasti, kako se jasno može vidjeti i iz donesene isprave Splitskoj nadbiskupiji. U čisto crkvena pitanja, kao što je crkveno naučavanje, hijerarhija, liturgija, crkvena disciplina i slično Tvrtko se tijekom cijele svoje vladavine ne miješa na cjelom prostoru svojega kraljevstva, niti to smatra potrebnim. On je istinski katolički vladar i osobno se sam osjeća katolikom. Za prostor Splitske nadbiskupije, odnosno Hrvatskog Kraljevstva, imenuje posebnog svoga vojvodu u osobi Pavla Klešića, koji u njegovo ime rješava politička i crkvena pitanja na tom području. Tog se Tvrtkovog velmožu često nalazi kao svjedoka u ispravama Tvrtkovih nasljednika. U doba pojačanih vjerskih i političkih smutnji u Bosni i Humu svrstao se na stranu domaće kršćanske Crkve, pa ga se stoga žigosalo *patarenom*.

IV. *Isprava bana Vuka Vukčića Hrvatinića splitskom Kaptolu god. 1391. (16. IV.)*. Ovim pismom bosanski vojvoda i hrvatsko-dalmatinski ban Vuk Vukčić Hrvatinić upućuje poziv Splitskom kaptolu da pošalje nekoga od svojih kanonika kako bi nazočio *pomirenju krvi* među kliškim plemićima Matijom Rogarićem i Stipkom Marićem. Pismo je sačuvano kao *transumpt* isprave o pomirenju krvi koju je splitski Kaptol izdao nakon obavljene pomirbe. Isprava ne donosi godinu izdanja pa je Lovre Katić⁴⁹ pogrešno stavlja u 1389. Kaptolska isprava sastavljena je 18. travnja 1391. te je sasvim jasno da je ban Vuk svoje pismo uputio 17. ili 18. travnja iste godine i da je posao oko pomirenja bio obavljen i odmah nakon toga sastavljena kaptolska isprava. Prema tomu, Vukova bi isprava trebala imati datum *“XVI mensis aprilis MCCCCP”*. Pismo je pisano u Klisu, a u njemu ban Vuk sebe naziva najprije *“Vuk condam Vulkci voiuode”* pa onda *“regnorum Dalmacie et Crouacie banus”*. On je, naime, najprije bosanski vojvoda pa onda u doba kralja Ladislava Napuljskog ban Dalmacije i Hrvatske.⁵⁰

V. *Isprava vojvode i bana Vuka Vukčića Hrvatinića Splitskoj nadbiskupiji god. 1391. (8. studenog)*. Ovom se poveljom najprije naznačuje da je vojvoda i ban Vuk Vukčić Hrvatinić primio pod svoju zaštitu i okrilje splitskog nadbiskupa Andriju Gvalda sa svim njegovim klerom bilo kojeg položaja, stanja i časti. Isto tako, ban preuzima pod svoju zaštitu biskupove slugu, kmetove, seljake, sela, posjede i sva njegova dobra i povlastice. To osobito vrijedi za zaselke u Labinu, neko-

liko kilometara od Trogira, Sućurac na Dilatu, Orašac u Solinu, Striginu u Poljicima, Sminu, Stolac u Cetini i sve njihove seljake te za pojedina dobra na kopnu i otocima, na kliškom zemljištu i njegovom području, u Poljicima, Omišu, Cetini i njezinom području i za zemljišta u Gornjem i Donjem Livnu. Za sva navedena sela, zemljišta, posjede i prava splitskog nadbiskupa i Splitske crkve ban naređuje da moraju biti na području njegova banata oslobođena od uzurpatora, bude li to zatražio splitski nadbiskup ili bilo tko u njegovo ime ili u ime njegove crkve. Izričito se navodi i davanje *desetine* nadbiskupu od plodova zemljišta, žita, vina, stoke i svega što podliježe desetini. Ban naređuje da se navedene povlastice splitskoga nadbiskupa i njegove Crkve trebaju poštivati kao u doba ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. Ne spominje kralja Tvrtka I., koji je nekoliko mjeseci prije izdavanja te isprave umro, što je neobično jer se znalo da je kralj Tvrtko I. istom nadbiskupu Andriji Gvaldu izdao povelju kojom ga prima pod svoju zaštitu i potvrdio mu povlastice. I ova nam Vukova isprava pokazuje da se kralj Tvrtko nije krunio za hrvatskog kralja, iako ga pojedini izvori nazivaju *rex Dalmatiae et Croatiae*, jer ban Vuk navodi samo priznate krunjene glava Hrvatskog Kraljevstva. Štoviše, ban Vuk u donesenoj ispravi ne navodi ni Tvrtkova nasljednika kralja Dabišu ni Ludovikove nasljednike, Karla II. Dračkog, Ludovikovu kćer Mariju, Ladislava Napuljskog niti Žigmunda, što bi trebalo značiti da ni njih ne priznaje za zakonito krunjene vladare Hrvatskog Kraljevstva. Nadalje, u ispravi ban Vuk obvezuje i svoje podložnike, podbana, knezove, kaštelane, župane, sve službenike, kneza Vlaha i sve druge u njegovoj Hrvatsko-dalmatinskoj Banovini, koji su obvezatni poštivati odredbe u povelji splitskom nadbiskupu. Posebno se naređuje kaštelanima Knina, Klisa, Omiša i Bistrice kod Livna, i to sadašnjim i budućim da brane, čuvaju, štite i podržavaju splitskog nadbiskupa i njegovu Crkvu skupa s navedenim posjedima, desetinama i povlasticama. Tko se ne bude držao banovih odredbi u povelji, bit će kažnjen globom od dvjesto dukata koji će se uplatiti u bansku blagajnu. Ban Vuk Vukčić Hrvatinić ujedno određuje splitskom nadbiskupu pristave i izvršitelje za obećano u povelji i to u osobama plemića Dionizija Dubrančać Dubrančića iz Smina, Jurja Prodašića i Ivana Rogarića iz Klisa. Nadbiskup ih može primi skupno ili pojedinačno. Ban je Vuk predmetnu ispravu izdao u Splitu.

VI. *Isprava vojvode i bana Vuka Vukčića Hrvatinića Splitskom nadbiskupu god. 1392. (8. studenoga)*. Ovo je druga povelja bana Vuka Vukčića Hrvatinića izdana

49 Katić 1962, str. 299.

50 To je glavni razlog zašto smo ga svrstali u bosansko-humske vladare.

splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldu, čije je puno ime *Andreas Benzis de Goalda*. Na početku isprave ban Vuk navodi podložnike u svojoj Banovini koji moraju poštivati njegovu odluku o dopuštenju gradnje tvrđave splitskom nadbiskupu u Lučcu (Sučurcu). Među podanicima navodi dalmatinske gradove, splitske, trogirске i druge suce, vijeće i upravu, svoga podbana, kaštelane utvrda u Klisu, Opreći, Omišu, njihove zamjenike, sadašnje i buduće, te druge kaštelane i službenike gdje god da su postavljeni ili biti postavljeni u njegovoj Banovini. Neime, splitski je nadbiskup Andrija Gvaldo za svoju korist i za korist svoje Crkve bio započeo gradnju nekakve kuće ili dvora, utvrde ili *redute* na zemljištu Splitske nadbiskupije zvanom *Pilat*, u splitskom okružju, uz more, u mjestu zvanom Lučac. Tvrđava mu je trebala poslužiti u korist sigurnosti svoje osobe, svojih sluga i podložnika, poradi osiguravanja i čuvanja stoke, dobara i svih drugih potrepština. Tu mu je gradnju najprije ban Vuk bio obustavio, zbog nekih krivih obavijesti, kako se navodi u ispravi. Štoviše, bio mu je naredio da ono što je već izgradio sruši sa zemljom. Sada međutim, pošto je ban primio bolje i istinito izvješće *dobrih ljudi* i svojih podanika, uočava svoju pogrešku i ovom je poveljom ispravlja, da mjesto navedene građevine kao i ona sama ni u čemu ne ide na štetu dostojanstva i časti njegova kralja, Ladislava, niti njega kao bana. Navodno, nadbiskupu je ta građevina bila potrebna da se tamo može skloniti kada ide u sela, za smještaj stvari, da se može noću i danju u nju skloniti ispred Vlaha, pljačkaša, razbojnika i drugih zlih ljudi. Stoga ban dopušta nadbiskupu, a i za korist grada Splita, da u mjestu Lučac izgradi utvrdu, kuću ili dvor, što već hoće, navodeći da mu u tome nitko od navedenih ne smije smetati. Štoviše, svi navedeni moraju štiti nadbiskupa od napada bilo kojih ljudi i poštivati sva druga njegova prava i posjede, jer nadbiskup ima posebnu povlasticu zaštite od strane hrvatsko—dalmatinskog bana Vuka Vukčića Hrvatinića. Isprava je izdana u Podlisju s banovim pečatom, ali se i u pozadini njezina sadržaja mogu nazrijeti mletački interesi i planovi oko Splita, Trogira i Klisa. Posebno je uočljivo zašto ban Vuk Vukčić Hrvatinić u donesenoj ispravi ne navodi bosanskog kralja Dabišu (1391.—1395.) koji mu je pod pokroviteljstvom Ladislava Napuljskog povjerio banstvo Kraljevstva Dalmacije i Hrvatske. Stoga držimo da je i to jedan od razloga zašto bosanski kralj Dabiša u svojoj intitulaciji ne sadrži odrednicu *rex Dalmatiae et Croatiae*, koju mu je titulu skoro u potpunosti pripremio njegov prethodnik kralj Tvrtko I.

VII. *Isprava kralja Ostoje Splitu god. 1402. (15. pros-*

inca). U toj povelji kralj Ostoja, na zamolbe rektora, sudaca, vijeća i cijele općine Splita, daje povlastice Splićanima. U prvom se reda sva krvoprolića, pljačke, nepravde i štete koje su bile bilo kome počinjene smatraju oprostene i nitko više o tome ne može pokretati postupke. Zatim se uređuju međudržavni ugovori između Splita i cetinsko—kliškog kneza Ivana Nelipića. Daje se slobodan prolaz splitskim i trogirskim trgovcima preko teritorija toga kneza, a međusobne sukobe kralj Ostoja rješava posredovanjem velikog vojvode Hrvoja Vukčića Hrvatinića koji je imao velikog utjecaja na kneza Nelipića. Nadalje kralj Ostoja potvrđuje Splićanima sve privilegije koje su im dali ugarsko—hrvatski i bosanski kraljevi. Od bosanskih poimenice spominje Tvrtka I. Napose spominje privilegije dane Splitskoj crkvi i njezinu kleru. Sve povelje protivne tome kralj Ostoja proglašava nevaljanima. Splićanima kralj Ostoja obećava da im neće za nadbiskupe nametati strance već one koje sami izaberu. Poništava sporazume sklopljene s nadbiskupom Andrijom Gvaldom, pa ubuduće nadbiskupi neće moći uznemiravati građane i upotrebljavati protiv njih silu. Ujedno Splićane oslobađa desetine za tu 1402. godinu, jer je neprijatelj upropastio i odnio sve njihove prihode. Ni ubuduće Andrija Gvaldo ne smije siliti Splićane na plaćanje odštete za njegovu kulu u Lučcu u Solinskom zaljevu, koja je zapaljena i srušena po nalogu Marka Dujma Slavinog. Kralj Ostoja također obećava Splićanima da će riješiti njihove sukobe s Jurjem Radojevićem. Nadalje određuje da sve privilegije i sve vrste povlastica dane gradu i općini Splitu ili bilo kojoj splitskoj osobi bilo koje titule podijeljene od bana Nikole postanu nevažeće. Zatim im obećava da mogu birati jednog *potestata* ili *kneza stranca* pod jednim jedinim uvjetom da on ne bude neprijatelj bosanske vlasti. Sporazumi li se bosanski kralj s nekim drugim vladarom da Split dođe pod drugu vlast, kralj će mu Ostoja osigurati i nadalje njegove dotadašnje privilegije. Sve povlastice dane u Ostojinoj povelji Splitu imaju svoj uobičajeni redoslijed, osim povlastice u svezi izbora nadbiskupa Splitske nadbiskupije što označava jedan nagli preokret u odnosu na dotadašnju praksu. Naime, u vrijeme izdavanja ove isprave u Splitu je nadbiskupovao Andrija Gvaldo. On je došao u takav sukob sa Splićanima da su ga oni štapovima tukli i tjeroali splitskim trgovima i u njegovoj palači. Mi u tome vidimo da je nadbiskup Gvaldo bio promletački orijentiran, odnosno i trenutačno na strani Žigmundove stranke, što je u to doba Splićanima bilo nezamislivo. Slijedom događaja proizlazi da ni Ladislav Napuljski nije računao na njega. Stoga je

Gvaldo i napustio splitsku nadbiskupsku stolicu u travnja 1402. godine, pobjegavši u Ugarsku kralju Žigmundu, čiji je tada i bio pristaša. Iste 1402. godine na 25. listopada grad Split potpada pod vlast Ladislava Napuljskog preko njegova kapetana Aldemarisca. Splitski ujedno priznaše bosanskog kralja Ostoju, jer je tada još priznavao Napuljca i bio u slozi s velikim vojvodom Hrvojem Vukčićem Hrvatinićem i samog Hrvoja koji je bio glavni razlog da je uopće kralj Ladislav Napuljski uopće došao u Hrvatsko Kraljevstvo i koji je imao stvarnu vlast u ovim krajevima. Želeći se uz ino osloboditi nadbiskupa Andrije Gvalda i obveza koje je Splitska općina preuzela prema njemu, Splitski se obrate kralju Ostoji. To je i jest glavni predmet i cilj ove donesene Ostojine isprave. Naime, još od kralja Kolomana i Splitski su imali pravo birati biskupa koga je kralj poslije potvrđivao. Često se događalo da splitski kler i narod izaberu jednoga, a kralj ili papa im nametnu drugog. Ipak je položaj nadbiskupa uz kneza bio najvažniji u gradu. Čak se knez i *potestat* birao na jednu godinu, a nadbiskup do smrti. K tomu su još postojali sukobi s nadbiskupom Gvaldom pa je stoga Splitska općina, kada je priznala kralja Ladislava Napuljskog i kralja Ostoju, nastojala dobiti privilegij o slobodnom izboru nadbiskupa, koji je povlasticu tijekom vremena izgubila. To im je relativno lako i uspješno, jer je nadbiskup Andrija Gvaldo u to doba bio predvodnik protuanžuvinske i protubosanske strane i naravno Ostojin protivnik.⁵¹ Nadbiskupova je utvrda u Lučcu često puta bila spor između Splitski i njihova nadbiskupa Gvalda. I sam ban Vuk Vukčić Hrvatinić u svojoj donesenoj ispravi iz 1392. godine kazuje kako je naredio da se ona poruši, a onda, očito pod nečijim utjecajem, naredio da se ponovno sagradi i za to nadbiskupu izdao posebnu povelju. U tome je veliku ulogu odigrao spomenuti, u ispravi neimenovani, ban. To je ustvari Nikola Seč, koji je u to doba bio Sigismundov ban za Dalmaciju i Hrvatsku, inače protivnik kralja Ladislava Napuljskog i kralja Ostoje.

VIII. *Isprava hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića Splitskom kaptolu god. 1408. (27. prosinca)*. Tim svojim pismom splitski herceg, veliki bosanski vojvoda, knez Donjih Krajeva i ostalog Hrvoja Vukčić Hrvatinić javlja svojim časnim prijateljima Kaptolu Splitske nadbiskupije da razgraniče posjede splitskog plemića gospodina Petra Martinija, čiji se posjedi nalaze u Primorju između dvije rijeke. Naime, splitski je herceg Hrvoje vratio oduzete posjede rečenom plemiću Splitskaninu Petru Martiniju poradi njegove vjernosti,

koji su mu posjedi po pravu nasljedstva i pripadali. Međutim, granice posjeda su tijekom vremena bile poremećene. Sam Petar nije bio ovlašten da ih ponovno uredi pa je stoga herceg Hrvoje pozvao Splitski kaptol, u svojstvu ovlaštene crkvene ustanove, da skupa s Hrvojevim službenikom, stanovnicima i podanicima tih posjeda prema starim odrede nove granice i da tamo gdje bude sporno presude što je pravo. Hrvoje također prijateljski moli Kaptol da i druge sporne stvari uredi kako rečeni Petar ne bi imao problema oko nasljedstva. Isprava je izdana u gradu *Imoti* koji je te godine zasigurno pripadao hercegu Hrvoju, jer on za nju kaže da je "*datum in castro nostro Ymotte*". U ispravi se navodi da se posjedi nalaze u Primorju između dvije rijeke, što bi se vjerojatno moglo odnositi na rijeke Cetinu i Žrnovnicu ili pak na Neretvu i Cetinu.

Zasigurno je ta Hrvojeva isprava svoje odredbe temeljila i na donesenim Tvrtkovim ispravama Splitu 1390. godine, koje su, kako smo vidjeli, utemeljene na lažnim dokazima Splitski o posjedima u poljičkom Primorju, o kojima govori predmetna Hrvojeva isprava Splitskom kaptolu u svezi razraničenja tobožnjih posjeda u Poljicima splitskog plemića Petra Martinovog.

Donesena je Hrvojeva isprava nastala u povijesnom okviru kada je Hrvoje 1403. godine preko hrvatsko-ugarskog kralja Ladislava Napuljskog postao splitski herceg, a potom 1413. godine od strane kralja Žigmunda i njegovih saveznika svrgnut sa stolice splitskog hercega, ali je grad Omiš nastavio priznavati Hrvojevu vlast sve do njegove smrti u travnju 1416. i skupa s Poljičanima napadati Split,⁵² odnosno braniti se od splitskih pretenzija.

IX. *Isprava hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića gradu Splitu god. 1411. (27. travnja)*. Isprava je izdana u obliku pisma u kojem herceg Hrvoje Vukčić Hrvatinić javlja splitskom knezu, sucima i vijeću da opozovu i oduzmu kuću i posjede koje su darovali bosanskom kralju Ostoji (1398.–1404. i 1409.–1418.). Prije su ta kuća i posjedi bili vlasništvo nekog gospodina Petra Kacijanića, kojemu su bili oduzeti, vjerojatno iz razloga što je radio protiv Splitske općine. Kuća se nalazila u samom gradu Splitu, a posjedi unutar Splitskog distrikta. Herceg Hrvoje naziva Splitski "vjerni naši dragi", a za oduzeta dobra od kralja Ostoje savjetuje da ih dadu njegovom vjernom podložniku Stanku Dujmovu iz Splita, kao i da mu za to posjedovanje izdaju autentičnu i djelotvornu ispravu. Iz ovoga se donesenog Hrvojevog pisma saznaje da je te 1411. godine

51 Novak 1978, str. 316–317.

52 Nazor 2002, str. 53 (29–57).

Herceg Hrvoje u raskoraku s kraljem Ostojom To je ujedno i pravi razlog zašto on zahtjeva od Splitskana da oduzmu rečene posjede kralju Ostoji. Međutim, veliki vojvoda i knez Hrvoje kao splitski herceg tih je godina u dobrim odnosima s kraljem Žigmundom pa stoga navodi tobožnju Ostojinu krivicu da se priklonio Turcima i bosanskim pobunjenicima, što je protivno ugarsko–hrvatskom kralju Žigmundu. Ostojino trenutačno priklanjanje Turcima kao saveznicima bilo je nužno za njegovo lakše održavanje u borbi protiv svojih protivnika. Kralja Ostoju Hrvoje ujedno naziva “nekadašnji kralj” što znači da ga on niti 1411. godine ne priznaje bosanskim kraljem, iako se Ostoja te godine dobrobrano bio učvrstio na bosanskom kraljevskom prijestolju. Stoga Hrvoje pod pojmom *nekadašnji kralj* vjerojatno misli na prvu Ostojinu vladavinu, kada ga je on i postavio za bosanskog kralja, a Ostojin drugi izbor ne priznaje. Sada mu Hrvoje prigovara da je uz Turke i uz bosanske pobunjenike protiv Žigmunda, a dobro je znao da je donedavno on bio najveći bosanski i hrvatski pobunjenik protiv Žigmunda i da je uza se vezivao i mnoge hrvatske velmože, to jest one koji su bili izravno pod Žigmundovom krunom. Što se pak tiče Turaka, sam je Hrvoje nekoliko godina kasnije i te kako osjetio što znači kad protivnička strana nametne Turke za saveznike. To ga je pod stare dane veoma koštalo i to baš od istog kralja Žigmunda i njegovih pristaša, koji su isto tako kao i on kralju Ostoji “prikrpili” da se priklonio Turcima. Prvi se protiv njega podigoše njegovi “vjerni i dragi” Splitskani koje je “iskreno” ljubio, a oni ga sada optužuju da im je nametnu faraonov jaram. To je, naime, doba međusobnom trvenja među vladarima i velmožama koji su, kad bi nekoga htjeli skinuti s vlasti, dotičnom “naturili” Turke i taj bi kao po nekom nepisanom pravilu postao usamljen, bez saveznika. Tu su taktiku Turci obilato koristili u svojim osvajanjima.

X. *Isprava hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića splitskom plemiću Antoniju god. 1411. (17. lipnja)*. Tom kratkom ispravom u obliku povelje splitski herceg Hrvoje Vukčić Hrvatinić vraća Antoniju, sinu Berinovu, iz Splita sav imetak, u prvom redu kuće ali i svu pokretnu i nepokretnu imovinu i sve ostalo što je posjedovao njegov otac Berin, što su mu pak Hrvojevi podanici, splitski pobunjenici, oduzeli. Hrvoje to čini poradi zasluga i vjernog služenja rečenog Antonija. Za sve to imanje koje je posjedovao Antonijev otac Berin, za što već postoji isprava, herceg Hrvoje osnažuje staru i izdaje svoju novu ispravu koja treba biti neopoziva. Novom ispravom herceg Hrvoje daje do znanja “svim smutljivcima” da ne smiju rečenom

Antoniju otimati imanja kao što su to činili njegovom ocu, te svoju novu ispravu pečati *utisnutim* pečatom. Isprava je izdana u mjestu Toplice, *datum sub castro nostro Toplice*, a taj se toponim spominje i god 1407. (22. rujna),⁵³ također u jednoj Hrvojevoj ispravi kojom donosi presudu u svezi vlasništva nad selom Radošić, koje se pak tada nalazilo u Kliškom Komitatu. *Castrum Toplice* odgovara Tomuskom.⁵⁴

Na osnovi analiziranih srednjovjekovnih isprava bosansko–humskih vladara Splitu i na osnovu drugih izvora može se zaključno reći da su ti vladari četiri puta bili na domak zakonite vlasti nad Splitom. Najprije u ljeto 1390. godine kralj Tvrtka I. je bio najbliže, po našem mišljenju, ostvarenju vlasti nad Splitom, ali je to trajalo svega devet mjeseci. Omela ga je nagla smrt da se nije okrunio s hrvatskom krunom, iako su ga njegovi hrvatski pristaše u ispravama već nazivali kraljem Hrvatske i Dalmacije. Ali se prema srednjovjekovnim propozicijama to može smatrati samo vojnom vlašću nad Splitom i ostalim hrvatsko–dalmatinskim gradovima i krajevima. Zatim slijedi na scenu vojvoda bosanski krajeva i hrvatsko–dalmatinski ban Vuk Vukčić Hrvatinić. On jest bosanski vojvoda, ali je titulu bana dobio od hrvatskog kralja Ladislava Napuljskog, doduše, i uz pomoć bosanskog kralja Ostoje, koja je titula iznad vojvodstva. Osim toga, Ladislav Napuljski je hrvatski protukralj, jer je kralj Žigmund zakoniti hrvatsko–ugarski vladar, a kralj Ostoja Sigismundov vazal. Stoga se i taj dio vlasti bosanskog vojvodstva u osobi bana Vuka Vukčića Hrvatinića ne može smatrati bosanskom vlašću nad Splitom, jer je to vojvodstvo sasvim minorno u odnosu na banstvo koje je pak hrvatsko. Treća i, po našem mišljenju nakon kralja Tvrtka I., dosta ostvariva prilika da Split potpadne pod zakonitu bosansku vlast jest jesen 1403. i dalje do 1413. godine, kada je bosanski knez i veliki vojvoda bio splitski herceg, brat bana Vuka. Budući je kao herceg i stolovao u Splitu, a vojno je bio jači i od Ladislava i od Žigmunda i od Ostoje, njegovo je vladanje Splitom bilo stvarno. Međutim, on je titulu splitskog hercega dobio iz ruke hrvatskog kralja Ladislava Napuljskog, a ne od bosanskog kralja Stjepana Ostoje, koji je ujedno vazal bilo zakonitog

53 Lucius 1674, str. 390; Ančić 1989, str. 162–164. U Luciusovu prijepisu te isprave stoji: “*Datum sub castro Toplice, feria quarta post festum beati Mathei apostoli et euangeliste, anno domini 1407*”. Radi se, dakle, o pogrešci ili Ančića ili Luciusa, jer jedan uzima da je te godine blagdan apostola Mateja bio 22., a drugi 25. rujna.

54 Ančić 1989, str. 160.

bilo nezakonitog hrvatsko–ugarskog kralja, pa je to onda hrvatska a ne bosanska vlast nad Splitom. Tomu u prilog je i istodobno razilaženje između kralja Ostoje i hercega Hrvoja Vukčića Hrvatinića te Ostojino napuštanje Ladislava Napuljskog i svrstavanje u Sigismundov tabor. Kratko rečeno, herceg Hrvoje nad Splitom obnaša hrvatsku, a ne bosansku vlast. Četvrta prilika bosanske vlasti nad Splitom jest sam kralj Ostoja. On je sljednik bosanskih kraljeva Tvrtka I. i Dabiše te u igri uz bosanske velmože braću Vuka i Hrvoja. Spočetka je pristaša Ladislava Napuljskog a kasnije Žigmundov, koji su mu ujedno suvereni. Kako smo vidjeli iz donesenih isprava, on nema ni vojnu ni izvršnu vlast nad Splitom, pa se u pravom smislu riječi ni to ne može smatrati bosanskom vlašću nad Splitom i Dalmacijom. Legalni put njegove vlasti nad Splitom jest jedino hrvatski, odnosno ugarsko–hrvatski vladar, koji se samo nakratko ostvario a u konačnici nije imao pravnu stvarnost.

Sve su navedene prilike za bosansku vlast nad Splitom, Dalmacijom i općenito nad Hrvatskim Kraljevstvom imale svoje predradnje koje pokazuju općenito i neprestano zanimanje navedenih aktera za tu dalmatinsku općinu, ali uvijek kad su velike smutnje na ugarskom dvoru. Što su veće smutnje na ugarskom dvoru bosanska je vlast bliže dalmatinskim gradovima i općenito Hrvatskom Kraljevstvu. Čim se one stišaju ili pokazuju znakove stišavanja, bosanska je vlast dalje od hrvatske krune i starih hrvatskih kraljeva. Kralj je Tvrtko bio nadomak cilju da potpuna zavlada Splitom, dalmatinskim gradovima i da se okruži hrvatskom krunom upravo vještom diplomacijom prema hrvatskim velmožama, jakom vojnom silom, svojim ugledom i drugim, ali u doba smutnji na ugarskom dvoru. Slično i braća Hrvoje i Vuk Vukčići

Hrvatinići spočetka u zajedništvu s kraljem Ostojom. Krunjenje Ladislava Napuljskog u Zadru hrvatskom krunom, mjeseca kolovoza 1403., donijelo je Hrvoju početkom studenoga iste godine titulu splitskog hercega.⁵⁵ Time je i Split bio uklopljen u Hrvojev teritorij koji se sada prostirao od južnih granica Ugarsko–Hrvatskog Kraljevstva pa do Jadrana.⁵⁶ Njegova zapadna granica išla je od Vrbaškog grada na sjeveru do Vrane i Skradina na jugu te istočna od Vrbaškog grada do Drijeva na Neretvi.⁵⁷ Dolaskom na vlast u Split Hrvoje je svojom hercegškom titulom dostigao maksimalni vrhunac svoga političkog uspjeha. Svojom vlašću u Splitu 1403. do 1413. godine Hrvoje je izbrisao autonomiju te općine. Doveo je svoju posadu u utvrdu koju je podigao kralj Ladislav Napuljski. U upravu grada postavio je svoje ljude. Izmijenio je način rada gradskog vijeća. Ukinuo je tajno glasanje i uveo izjašnjavanje ustajanjem i “živim glasom”.⁵⁸ Uveo je i mnoge druge promjene. Opetovano rečeno, bosanska je vlast u Splitu, kao uostalom i u drugim primorskim hrvatskim općinama, imala najviše uspjeha kada je slabila vlast ugarsko–hrvatskih vladara, odnosno kada su na ugarskom dvoru nastajale trzavice i međusobne borbe oko vlasti. Čim bi te borbe jenjavale, bosanska bi vlast počinjala gubiti uporišta. Tako je bilo tijekom cijelog razdoblja opstanka bosansko–humske srednjovjekovne države.

55 Šišić 1902, str. 165–166.

56 Šišić 1902, str. 166.

57 Ćirković 1964, str. 107.

58 Lovrenović 1987, str. 39–41.

LITERATURA

Ančić 1989

M. Ančić, *Pet dokumenata za povijest istočno jadranskog zaleđa na početku XV stoljeća*, Glasnik Arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, XXIX/1989, Sarajevo 1989.

Brković 1988

M. Brković, *Povelja bosanskog kralja Tvrtka I. izdana splitskom nadbiskupu Andriji Gvaldo godine 1390.* (30. VIII.), *Croatia christiana peiriodica*, XII, Zagreb 1988.

Ćirković 1964

S. Ćirković, *Historija srednjovjekovne bosanske države*, Beograd 1964.

Ćorović 1925

V. Ćorović, *Kralj Tvrtko I Kotromanić*, Posebno izdanje SA, Beograd – Zemun 1925.

Farlati 1751

D. Farlati, *Illyricum sacrum*, III, Venezia 1751.

Fejér 1842

G. Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, tomus X, 5, Budae 1842.

Katić 1962

L. Katić, *Veze primorske Dalmacije kroz Kliški prolaz od prethistorije do pada Venecije*, *Starine JAZU*, 51, Zagreb 1962.

Klaić 1882

V. Klaić, *Poviest Bosne do propasti kraljevstva*, Zagreb 1882.

Kukuljević–Sakcinski 1852

I. Kukuljević–Sakcinski, *Spomenici bosanski i crnogorski*, Arkiv za pověstnicu jugoslavensku, knj. II, Zagreb 1852.

Kukuljević–Sakcinski 1861

Kukuljević–Sakcinski, *Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, pars I, vol II, Zagreb 1861.

Lovrenović 1987

D. Lovrenović, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i splitska komuna 1403–1413*, Prilozi. Institut za istoriju u Sarajevu, XXII/1978, br. 23, Sarajevo 1987.

Lucić 1979

I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, II, Split 1979.

Lucius 1674

I. Lucius, *Memorie istoriche di Tragurio ora detto di Trau*, Venetia, M. DC. LXXIV.

Ljubić 1874

Š. Ljubić, *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, IV, Zagreb 1874.

Malyusz 1956

E. Malyusz, *Zsigmondkori okleveltar*, II/1, (1400–1406), Budapest 1956.

Nazor 2002

A. Nazor, *Granica između Splita i Poljica i splitsko–poljički sukobi u XIV. i XV. stoljeću*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, vol. 20, Zagreb 2002.

Nazor 2003

A. Nazor, *Granica između Splita i Poljica i splitsko–poljički sukobi u XIV. i XV. stoljeću*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, vol. 21, Zagreb 2003.

Novak 1978

G. Novak, *Povijest Splita*, I, Split 1978.

Novaković 1912

S. Novaković, *Zakonski spomenici srpskih država srednjega veka*, Beograd 1912.

Rački 1868

F. Rački, *Pokret na slavenskom jugu koncem XIV i početkom XV stoljeća*, *Rad JAZU*, knj. III, Zagreb 1868.

Smičiklas 1981

T. Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, XVII, Zagreb 1981.

Šišić 1902

F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350–1416)*, Zagreb 1902.

Šišić 1938

F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća*, *Starine JAZU*, XXXIX, Zagreb 1938.

Vego 1957

M. Vego, *Naselja Bosanske srednjovjekovne države*, Sarajevo 1957.

Mittelalterliche Urkunden der bosnisch-humischen Herrscher an die Stadt Split

Schlüsselwörter: *Bosnisch-humische Herrscher, Urkunden, Split, Diplomatie, Geschichte*

402 |

ES HANDELT sich hierbei um zehn erhaltene Urkunden in lateinischer Sprache, die sich auf die Stadt Split, das Spliter Territorium, die Bürger und den Erzbischof von Split beziehen. In chronologischer Folge sind es folgende Urkunden: I. Urkunde in Form einer Charta von König Tvrtko I. aus dem Jahre 1390 (2. VI.), die die Gemeindegrenze von Split berichtigt, besonders im Hinblick auf Omiš und Klis; II. Urkunde in Form einer Charta des Gesandten von König Tvrtko I., die die Gemeindegrenze von Split 1390 bestimmt (1. VIII.); III. Urkunde in Form einer Charta von König Tvrtko I. an den Spliter Erzbischof Andrija Gvaldo aus dem Jahre 1390 (30. VIII.), die die zuvor zugesicherten Privilegien des Spliter Kapitols bestätigen und die das Spliter Erzbistum unter den Schutz des bosnischen Königshofs stellt; IV. Urkunde in Form eines Briefes des bosnischen Feldherrn und kroatischen Ban Vuk Vukčić Hrvatinić aus dem Jahre 1391 (16. IV. an das Spliter Kaptol gerichtet mit dem Ersuch einen ihrer Kanoniker zu senden um die Fehde zwischen den Adeligen Matija Rogarić und Stipko Marić aus Knin zu schlichten); V. Urkunde in Form einer Charta des bosnischen Feldherrn und kroatischen Ban Vuk Vukčić Hrvatinić aus dem Jahre 1391 (8. XI.), mit der er die Angestellten und Güter der Spliter Kirche unter seinen Schutz stellt; VI. Urkunde in Form einer Charta des bosnischen Feldherrn und kroatischen Ban Vuk Vukčić Hrvatinić aus dem Jahre 1392 (10. X.), die die Erlaubnis erteilt, dass der Spliter Erzbischof Andrija

Gvaldo eine Festung in Lučac erbaut; VII. Urkunde in Form einer Charta des Königs Ostoja aus dem Jahre 1402 (15. XII.) mit denen er den Spliter Bürgern verschiedene Privilegien zubilligt; VIII. Urkunde in Form eines Briefes des Fürsten der unteren Gebiete, bosnischen Großfeldherrn und Spliter Herzog Hrvoje Vukčić Hrvatinić aus dem Jahre 1408 (27. XII.), die dem Spliter Kaptol auferlegt, einen Kanoniker zu bestimmen, in dessen Anwesenheit die Grenzen einiger Ländereien im Küstengebiet von Poljica erneut bestimmt werden; IX. Urkunde in Form eines Briefes des Herzogs Hrvoje Vukčić Hrvatinić aus dem Jahre 1411 (27. IV.) an den Fürsten von Split, die Richter und den Rat, mit der er verlangt, dass selbige das König Ostoja übergebene Haus und die Ländereien widerrufen bzw. ihn enteignen; X. Urkunde in Form einer Charta des Fürsten der unteren Gebiete, bosnischen Großfeldherrn und Spliter Herzog Hrvoje Vukčić Hrvatinić aus dem Jahre 1411 (17. VI.), mit der er den enteigneten Besitz des Spliter Adligen Antonio, Sohn des verstorbenen Berin, zurückgibt, der infolge des Aufstands der Spliter Bürger am Anfang des XV. Jahrhunderts enteignet wurde. Diese zuvor angeführten Urkunden wurden in meiner Arbeit in Bezug auf die diplomatischen und geschichtlichen Standpunkte erörtert, wobei ich ihre Texte nach den Originalen wiedergebe und eine Übersetzung in die kroatische Sprache zufüge.